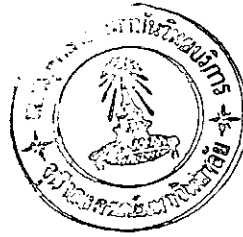

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากข่าวการลู่เลียบชีวิตของนักประพันธ์หญิงรางวัล ส.ป.อ. "สุวรรณี สุคนธา" เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2527 ซึ่งเธอถูกฆาตกรรมโดยวัยรุ่นซึ่งเป็นนักเรียนอาชีวะจำนวน 2 คน (ไทยรัฐ 4 กุมภาพันธ์ 2527) ปัญหาการยกพวกวิวาทกันของนักเรียน แม้นในหน้าหนังสือพิมพ์ในฉบับนี้อาจเบาบางลงไป แต่มิได้หมายความว่าในสภาพการณ์จริงแล้ว การยกพวกวิวาทกันของนักเรียน ได้หมดสิ้นลงไปแล้ว จากการสัมภาษณ์อาจารย์ในโรงเรียนอาชีวะบางแห่ง ทำให้ทราบว่า การยกพวกวิวาทกันของนักเรียนยังมีอยู่ ในบางครั้งโรงเรียนต้องแก้ปัญหา เรื่องนี้ด้วยมาตรการที่กำหนดขึ้นเฉพาะกาล หรือด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สักครุไปสั่ง เกิดการตีตามบริเวณศูนย์การค้า อันอาจเป็นแหล่งนัดชุมนุมของนักเรียน ปัญหาการเขียนข้อความเลอะเทอะตามกำแพงอาคารสถานที่ต่าง ๆ หรือในรถประจำทาง ปรากฏเห็นได้ทั่วไป ในกรุงเทพมหานคร ข้อความเหล่านั้น แสดงถึงการอวดอ้างความยิ่งใหญ่ของกลุ่มหนึ่งที่มีมากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น บ.น.พ่อเปรม (เปรมคือโรงเรียนอาชีวะเปรมฤทธิ์) หรืออวดอ้างความยิ่งใหญ่ของกลุ่มตน เช่น อ.น.ค. เจ้าพ่อพญาไท ช.อ.ก.คุ่ม ผลเสียของข้อความเหล่านี้มิใช่แต่เพียงความลักปรกเลอะเทอะที่ไม่เจริญตาปรากฏโดยทั่วไปเท่านั้น ข้อความเหล่านี้เพียงหนึ่งข้อความ อาจก่อให้เกิดข้อความในทำนองเดียวกันต่อกันเป็นลูกโซ่ เพราะเมื่อกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในข้อความเห็นข้อความเหล่านั้น พบว่าตนถูกขำขี้ หรือดูถูกดูแคลนเข้าแล้ว ก็จะเขียนข้อความตอบโต้ต่อไป ก่อความก้าวร้าวและความลักปรกเลอะเทอะที่ไม่จบสิ้น

ปัญหาข้างต้นที่เกิดขึ้นจริงในสังคมรอบตัวผู้วิจัย และกระตุ้นให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจ เมื่อศึกษาปัญหาเหล่านี้ให้ถึถ้วนขึ้น พบว่าลักษณะพฤติกรรมทางลบดังกล่าว อาจจัดได้ว่าเป็นพฤติกรรมของความก้าวร้าว ซึ่งความถี่ของพฤติกรรมมีจากน้อยที่สุด คือเขียนข้อความประนามกัน ยกพวกวิวาทกัน จนถึงรุนแรงที่สุดคือการฆาตกรรม ส่วนร่วมของสาเหตุนี้เป็นชนวนก่อพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจมาก

การเขียนข้อความละเอียดเฉพาะอย่างความยิ่งใหญ่ในนามของกลุ่ม ข้อความแสดงความยิ่งใหญ่เป็นการแสดงความยิ่งใหญ่ของกลุ่มหรือสถาบัน ข้อความแทบทั้งหมดไม่มีการบ่งชี้เฉพาะเจาะจงถึงผู้เขียนโดยตรงเลย การยกพวกวิวาทกันเป็นการยกพวกวิวาทระหว่างสถาบันก็เกิดขึ้นเป็นประจำ ต้นเหตุอาจเกิดจากปัญหาส่วนตัวของนักเรียนเพียง 2 คน จาก 2 สถาบัน แต่ในที่สุดได้ลุกลามเป็นการวิวาทระหว่างสถาบัน จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยถึงเหตุผลการยกพวกวิวาทกันระหว่างนักเรียนอาชีวะ นักเรียนได้บอกถึงเหตุผลว่า ทำไปเพื่อโรงเรียนเพื่อกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อล้างแค้น (ข้อมูลจากแบบสำรวจก่อนการวิจัยของผู้วิจัย, 2526) เหตุผลเหล่านั้นสนับสนุนว่า นักเรียนทำลงไปเพื่อกลุ่ม และการฆาตกรรมสุวรรณี สุคนธา นั้นเป็นเรื่องที่น่าเศร้าสลดอย่างยิ่งว่า ฆาตกรเป็นนักเรียนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะจำนวน 2 คน หากเป็นวัยรุ่นเพียงคนเดียว สุวรรณี สุคนธา จะเสียชีวิตไหม? เป็นปัญหาที่น่าสนใจ เมื่อคนเรารวมตัวเป็นกลุ่ม หรือเมื่อคนเราสูญเสียการบ่งชี้ถึงความเป็นตัวของตัวเองลงไปแล้ว เหนือในสภาวะเมื่อคนเราอยู่ในกลุ่มดังกล่าวแล้วนั้น คนเราสามารถมีพฤติกรรมซึ่งปกติโดยสภาพของตนเองแล้วอาจจะยังพฤติกรรมอื่นไม่เหมาะสมไม่ควรเห็นลงได้

ความสัมพันธ์อย่างหนึ่งที่พบได้ในปัญหาเหล่านี้ก็คือ เมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในสภาวะการใดบางอย่างแล้ว บุคคลสูญเสียการบ่งบอกถึงความเป็นตัวของตัวเองไป หรือไม่มีใครรู้สึกว่าเขาเป็นใคร ทำให้บุคคลกล้ากระทำการพฤติกรรมขาดการยั้งคิด (Uninhibited behavior) เช่นพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้นดังกล่าว ได้มากขึ้นกว่าปกติ

กุลสตาฟ เลอบอง (Gustav Le Bon, 1896 cited by Raven and Rubin 1976 : 302) ได้เสนอคำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่ผิดไปจากเดิม เมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มหรือในฝูงชน เลอบองได้อ้างถึงพฤติกรรมโหดร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิวัติในฝรั่งเศส ซึ่งทำให้เกิดการตายและเสียหายมาก เลอบองอธิบายว่าเมื่ออยู่ในกลุ่มคน บุคคลแต่ละคนจะสูญเสียความรู้สึกถึงการเป็นตัวของตัวเองลงไป เขาจะมีพลังผลักดันจากข้อยุคมัดต่าง ๆ ของสังคมขณะนั้นบุคคลจะใช้อารมณ์เหนือสติของเขาเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละบุคคลดังกล่าว ได้เคยถูกนำเสนอออกมาเป็นบทละครซึ่งรวมอยู่ในเรื่องแต่งอมตะ (Classic story) ของวิลเลียม คลาด ชื่อ "เหตุอุบัติที่ออกซ์โบว์" (The Oxbow Incident (1940)) เนื้อเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงพลังของกลุ่มคน ปกตีพลเมืองแต่ละคนในเมืองนี้จะเป็นพลเมืองที่มีความซื่อสัตย์ มีการยึดถือ มีความน่าเชื่อถือ จิตใจอ่อนโยน ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพ่อค้าของชำธรรมดา แต่เมื่อเพื่อนบ้านคนหนึ่งของพวกเขาถูกฆ่าตาย พวกเขาทั้งหมดก็ได้รวมตัวกันตามล่าฆาตกรที่ฆ่าเพื่อนบ้าน และเมื่อพวกเขาพบคนเร่ร่อน 3 คนกำลังนอนหลับอยู่รอบกองไฟ พวกนี้ก็ได้แปรสภาพจากบุคคลิกเดิมของแต่ละคนกลายเป็นฝูงชนที่กระหายเลือด เข้าลุ่มลุ่มทำร้าย แต่ต่อมากลับพบว่าคนเร่ร่อนทั้งสามเป็นผู้บริสุทธิ์ เมื่อฝูงชนได้กระทำตามสิ่งที่เขาต้องการแล้ว แต่ละคนก็มีสติกลับคืนมา มีความเป็นตัวของตัวเองอีกครั้ง แต่พวกเขากลับไม่รู้ลึกละอาย หรือประนามตนเองในการที่ตนเป็นคนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการฆ่าผู้บริสุทธิ์ไปถึง 3 คน

กลุ่มคนฮั้วทำให้บุคคลแต่ละคนกระทำพฤติกรรมที่ผิดปกติไปจากเดิมที่เคยกระทำ ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดในนวนิยายเท่านั้น ในชีวิตจริงพฤติกรรมดังกล่าวได้เคยเกิดขึ้นแล้วกับโยโกะ โอนะ ะภรรยาของจอห์น เสนอนอน นักร้องนำแห่งวงพิทเทิล เรื่องราวดังกล่าวถูกนำมาเปิดเผยในนิตยสารชื่อ Look Magazine ในการแสดงครั้งหนึ่งของเธอ เธอได้แต่งกายอันสวยงาม และได้ซื้อเปียโนผู้คนหนึ่งให้โยโกะ โกรตสุดที่เธอสวมใส่อยู่ หลังจากเกิดความเจ็บและบรรยากาศขณะนั้นเริ่มเครียดได้สักครู่ ในเวลาต่อมาฝูงชนผู้ดูการแสดงในวันนั้นได้ลุกฮือเข้ารุมล้อมฉีกตัดเสื้อผ้าของเธอ

การสำรวจเหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่องนี้พบว่า สมาชิกขององค์การอู-คลักซ์-แคลน (Ku-Klux-Klan) ต้องปลอมกายด้วยผ้าขาวก่อนออกไปรุมทำร้ายคนผิวดำในช่วงปี 1920-1929 และ 1930-1939

ก่อนที่จะยกเลิกการลงโทษแบบจตุรกรรณในรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐฯ บรรดาคุกต่าง ๆ พบว่าเป็นการยากที่จะจ้างเพชฌฆาต ต่อมาเมื่อค้นพบวิธีการประหารชีวิตด้วยการช็อคไฟฟ้าแล้ว หากใช้เพชฌฆาต 3 คน เพื่อชกั้ไฟฟ้าประหารชีวิต โดยจะมีเพียง 1 ปุ่มเท่านั้นที่ต่อวงจรไฟฟ้าไว้ครบและเป็นปุ่มไฟฟ้าที่ทำให้กั้โทษถูกประหาร เมื่อถึงเวลาประหารจะพบว่าเมื่อเพชฌฆาตไม่รู้ว่

ปฏีไพบีผลต่อการประหารชีวิตเป็นของตนเองหรือไม่ เพชฌฆาตจะกดปุ่มพร้อม ๆ กัน

ในระหว่างการชุมนุมในสหรัฐในปี 1960-1969 กองกำลังตำรวจที่ถูกเรียกมาปราบปรามผู้ชุมนุม จะสวมหน้ากากอำพรางตนเองถึงแม้พวกเขาจะสวมเครื่องแบบ แว่น หมวกกันศีรษะพร้อมเครื่องบังตาและอื่น ๆ แล้วก็ตาม ก่อนการโจมตีขั้นสุดท้าย ตำรวจมักจะถอดเข็มเครื่องหมายยศและป้ายชื่อของตัวเองออก ด้วยวิธีการเช่นนี้ ตำรวจเชื่อกันว่า ช่วยลดการแก้แค้นที่อาจเกิดขึ้นแก่เขาและครอบครัว อันจะเกิดจากผู้ที่เขาจับกุมได้ แต่กระนั้นก็ตามอาจเป็นไปได้เช่นกันว่าการกระทำนั้น เป็นการทำให้ตำรวจแต่ละคนหมดลักษณะพิเศษใด ๆ ที่จะบ่งชี้ถึงความเป็นตัวของเขาเองลง ทำให้กองกำลังตำรวจปฏิบัติการที่รุนแรงได้มากขึ้นเช่นกัน

ฝูงชนในกรณีเมือง ออกซ์โบว์หรือในการแสดงของโยโกะ โอโนะ ทำให้บุคคลในฝูงชนเกิดพฤติกรรมผิดปกติที่ตนไม่เคยกระทำหรือควบคุมไว้ได้ การปลอมกายของสมาชิกกู-คัสกซ์-แคลน และการกระทำของตำรวจก่อนการโจมตีผู้ประท้วง เป็นการทำให้ตนเองหมดลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะตัวของตัวเองลงไป ทำให้มีลักษณะคล้าย ๆ กับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม หมดความเป็นตัวของตัวเองลงไป และการกดปุ่มฮ็อกไททงประหารของเพชฌฆาต ซึ่งเพชฌฆาตจะกดปุ่มไฟประหารพร้อมๆกันนั้น เป็นลักษณะของการกระทำที่จะปิดความรับผิดชอบไปสู่ผู้อื่นที่ร่วมกระทำพฤติกรรมเช่นเดียวกับตน เพราะขณะนั้นการกระทำนั้น ๆ เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในกลุ่ม สมาชิกคนอื่น ๆ ร่วมกระทำอยู่ด้วย และไม่มีใครรู้ว่าปุ่มไฟใดจะทำให้พนักงานตายและปืนกระบอกใดมีกระสุนจริง ทุก ๆ คนต่างต้องร่วมรับผิดชอบ ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะที่จะต้องรับผิดชอบกับผลที่เกิดขึ้น คือการทำให้คนอื่นตาย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เฟสติงเจอร์ เปปีโทนและนิวคอมบ (Festinger, Pepitone and Newcomb, 1952 : 289-292) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่บุคคลมีความเป็นนิรนาม (Anonymity) ค่อนข้างสูง เช่นสภาวะเมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในกลุ่มหรือในฝูงชน เช่นนี้ว่า "การลดเอกลักษณ์ของบุคคล" (Deindividuation) (ธีระพร, 2521 : 25) การลดเอกลักษณ์ของบุคคล จึงเป็นภาวะที่ทำให้บุคคลสูญเสียเอกลักษณ์ของตนเองลงไป บุคคลจะขาด

เหตุผล ความรับผิดชอบต่อการกระทำ เพราะขาดการควบคุมตนเอง ผิดขาดการยั้งคิด เกิดการ แสดงพฤติกรรมหรือกล่าวพ้อที่ละกระทำพฤติกรรมที่ผิดไปจากเดิมที่เคยทำได้หรือเคยอดกลั้นยับยั้งไว้ได้ ตั้งตัวอย่างสถานการณ์จริงที่ได้เกิดขึ้นแล้วและนำเล่นอไว้ข้างต้น มีลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดจากการลดเอกลักษณ์ทั้งสิ้น

เฟลดีงเจอร์ เปปปีโหม และนิวโคม ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการลดเอกลักษณ์ของ บุคคล ในครั้งแรกให้กลุ่มนักศึกษา 4-7 คน ได้ฟัง เรื่องไม่จริงที่ว่า ได้มีการค้นพบว่า 87% ของ นักศึกษาเกลียดชังพ่อหรือแม่ หรือทั้งคู่อย่างเผิงใจ จนถึงขั้นนึกถึงแต่การกระทำรุนแรงและฆาตกรรม มีเพียง 13% เท่านั้นที่ไม่แสดงความเกลียดชังให้เห็น ปรากฏว่านักศึกษาที่ได้ฟัง เรื่องส่วนใหญ่ คิดว่าบางทีพวกเขา รู้สึกเกลียดชังพ่อแม่ของเขาเอง และต้องการอภิปรายถึงความรู้สึกที่เขามี จากนั้นกลุ่มนักศึกษาจึงถูกขอร้องให้อภิปรายถึงความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อพ่อแม่ของตนเอง ในระหว่าง อภิปรายจะมีผู้จดบันทึกประโยคที่แสดงความเป็นศัตรูและผู้กล่าว เมื่อจบการอภิปรายมีการอ่านบันทึก ให้กลุ่มฟังในการ ศึกษาครั้งนี้ตัวแปรคือความรู้สึกเกลียดชัง แรงดึงดูดของกลุ่ม และการลดเอกลักษณ์ ผู้วิจัยทำนายว่า เมื่อกลุ่มได้ลดเอกลักษณ์แล้วจะลดการอดกลั้นที่จะแสดงความเกลียดชังต่อผู้ปกครอง มากขึ้น นอกจากนั้นการลดเอกลักษณ์และการลดความอดกลั้นเป็นที่พอใจแล้วในกลุ่ม จะทำให้กลุ่ม มีแรงดึงดูดของกลุ่มสูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทั้งสามมีความสัมพันธ์กันอย่างสูงตามคำทำนาย

ซิงเจอร์, บรัช และลูบลิน (Singer, Brush and Lublin, 1965 : 356-378) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของกลุ่มสตรี 2 กลุ่ม ที่ถูกขอร้องให้อภิปรายถึงหนังสือลามก กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มเอกลักษณ์ มีการแต่งกายดี และติดป้ายชื่อ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มลดเอกลักษณ์มีลักษณะ ตรงข้าม ไม่มีการเปิดเผยตนเองให้ผู้อื่นรู้จัก ผลการทดลองตรงตามคำทำนาย กลุ่มลดเอกลักษณ์ อภิปรายหนังสือได้มากกว่า มีการระมัดระวังคำพูดน้อยกว่า มีแนวโน้มใช้คำหยาบโสมและอภิปราย ในลักษณะมีชีวิตชีวามากกว่า

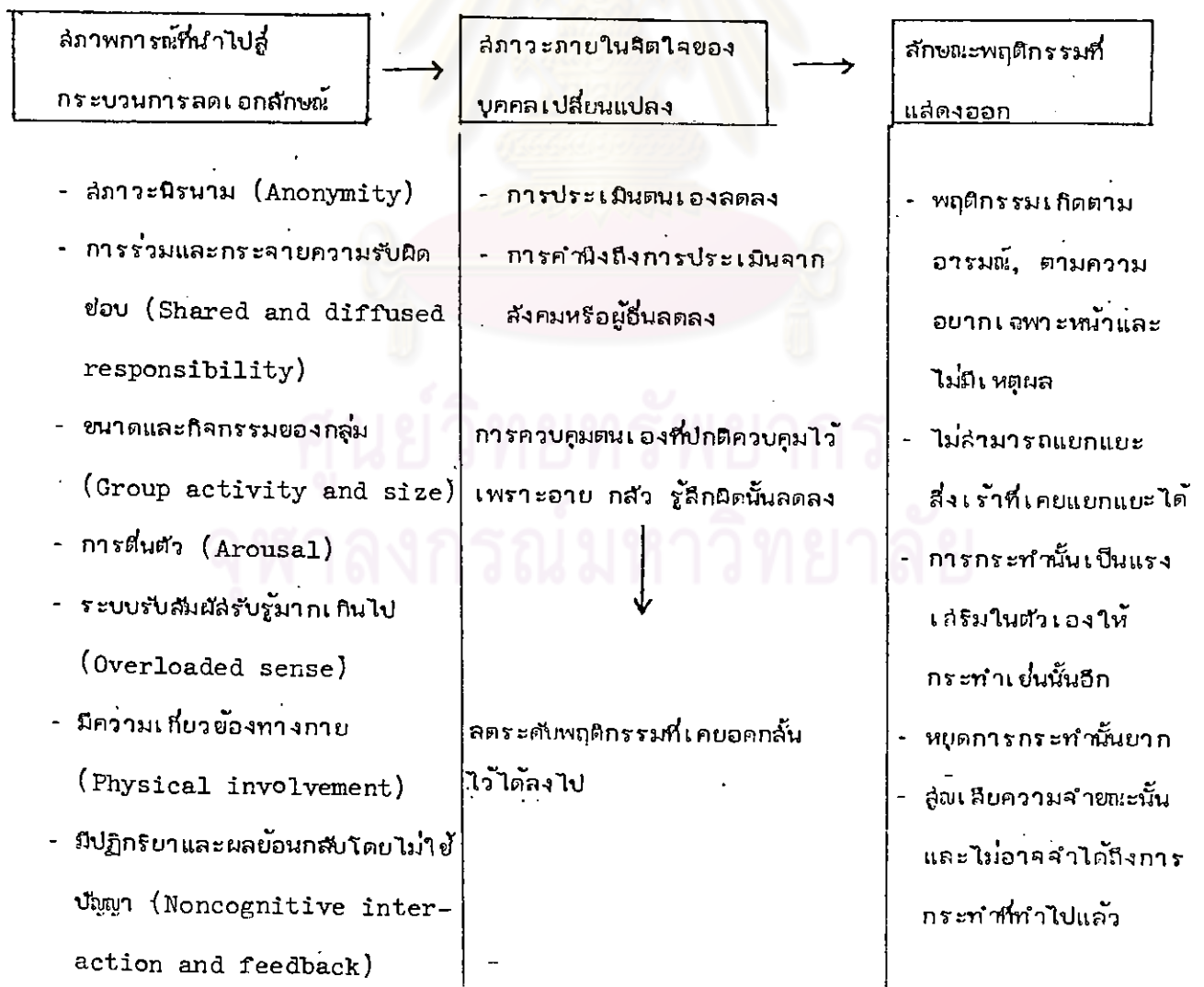
นอกจากการศึกษาในห้องทดลองแล้ว ในปี 1969 ซิมบาร์โด ยังได้ทำการทดลองในสภาพการณ์จริง ซิมบาร์โดต้องการทดสอบสภาวะนิรนามระหว่างเมืองเล็กกับเมืองใหญ่ เขามีความเห็นว่าสภาพเมืองเล็กในชนบทมีความแตกต่างจากเมืองใหญ่ กล่าวคือเมืองใหญ่มีสภาพนิรนามค่อนข้างสูงกว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่มักคิดว่าตนอยู่ในกลุ่มชนจำนวนมาก หากทำอะไอก็ไม่มีใครสังเกตเห็น ไม่มีใครรู้ว่าตนเป็นใคร การจะถูกสังเกต ถูกรู้จัก หรือถูกสบโตสำหรับการกระทำผิดของตนย่อมเกิดขึ้นได้ยากกว่าการกระทำในเมืองเล็ก ซิมบาร์โดได้ทดสอบโดยการจอดรถยนต์ 2 คัน ทั้งไว้ใน 2 เขต คันหนึ่งจอดไว้ในเขตค่อนข้างพลุกพล่านใกล้วิทยาลัยเขตบรองซ์ (Bronx) ของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ส่วนอีกคันหนึ่งจอดไว้ใกล้มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ในเมืองปาโล อัลโต แคลิฟอร์เนีย ปรากฏว่ารถที่จอดในเขตบรองซ์นั้นส่วนประกอบของรถยนต์หายไปเป็นเวลา 24 ชั่วโมง และกลายเป็นเศษเหล็กใน 3 วัน ส่วนรถที่จอดที่เมืองปาโล อัลโตอยู่ในสภาพดี (Zimbardo, 1969 cited by Raven and Rubin 1976 : 302)

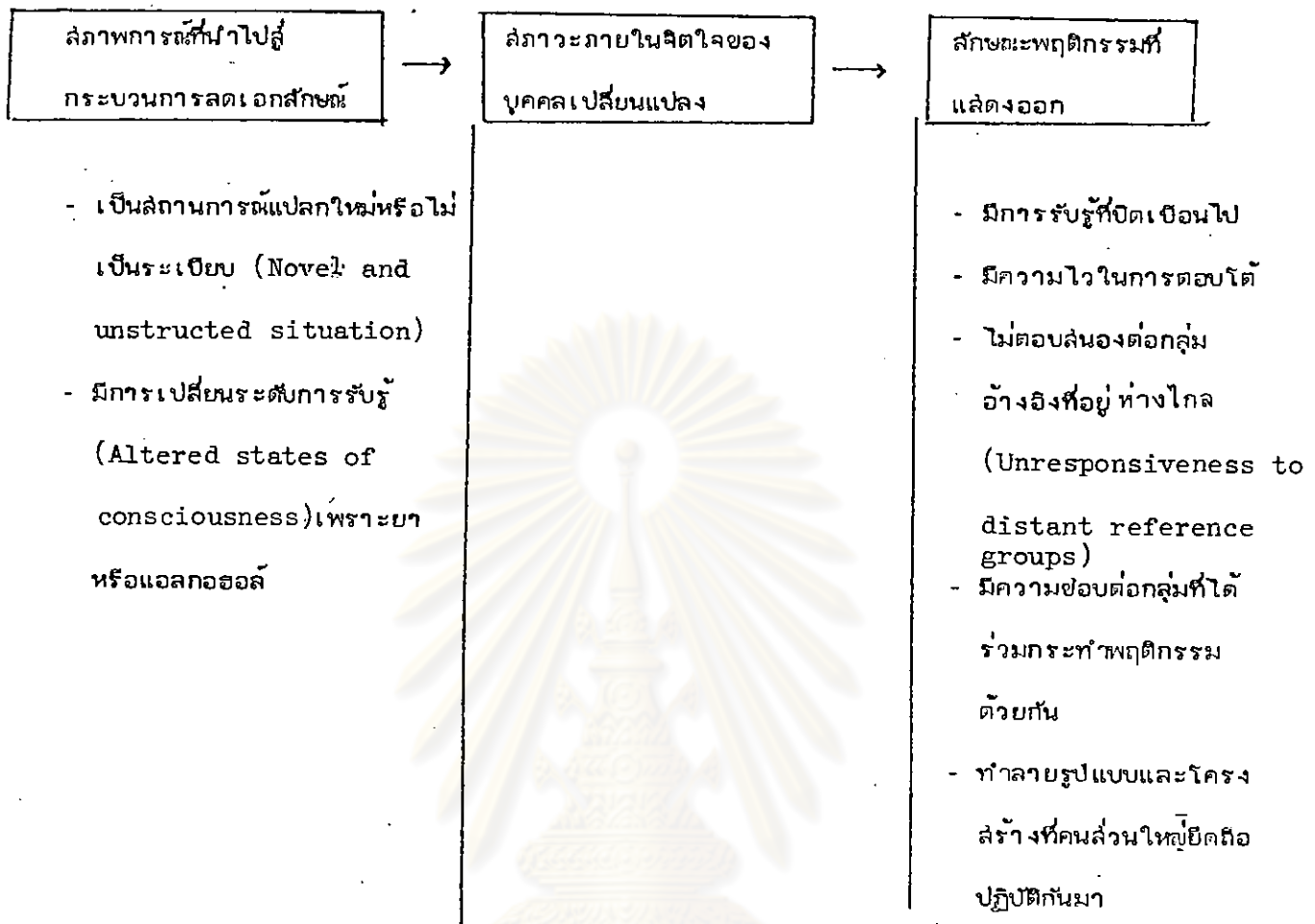
✓ ในปีเดียวกันซิมบาร์โดได้ทำการทดลองในห้องทดลอง โดยบอกผู้เข้ารับการทดลองว่าเขาต้องการศึกษาความสามารถในการแสดงความเห็นใจโดยที่แบ่งผู้เข้ารับการทดลองเป็น 2 กลุ่ม ทั้งสองกลุ่มจะต้องกดปุ่มช็อคไฟผู้หนึ่งคนหนึ่ง ผู้รับการทดลองทุกคนถูกทำให้เชื่อว่าเป็นการช็อคไฟจริง แต่แต่ละคนจะได้เห็นผู้หนึ่งที่ถูกช็อคไฟผ่านกระจกพิเศษ และเห็นอาการต่าง ๆ ของผู้หนึ่งคนนั้น กลุ่มผู้รับการทดลองกลุ่มหนึ่งจะถูกลดเอกสิทธิ์ จะสวมหมวกปิดคลุมใบหน้า ไม่เปิดเผยชื่อ ไม่มีใครรู้จักเขา อีกกลุ่มหนึ่งจะมีเอกสิทธิ์เต็มที่ ปรากฏว่ากลุ่มลดเอกสิทธิ์มีแนวโน้มช็อคไฟในอัตราสูงและใช้เวลานานกว่า ในทางตรงข้ามกลุ่มเอกสิทธิ์มักจะสังเกตเห็นที่จะช็อคไฟเหยื่อ และได้แสดงความเห็นอกเห็นใจเหยื่อที่เขา เชื่อว่าได้รับการช็อคไฟจริง (Baron and Byrne, 1977 : 583-584)

ต่อมาภายหลังประมาณปี 1970 ซิมบาร์โด ได้ใช้แนวคิดว่าเกี่ยวกับการลดเอกสิทธิ์ดังกล่าว และนำเล่นในรูปแบบของทฤษฎีการลดเอกสิทธิ์ที่ซับซ้อนขึ้น โดยมีสมมุติฐานที่ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในสังคม ละนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดพฤติกรรมอดกลั้นต่าง ๆ ที่ปกติเคยทำได้ลงไป

สภาพการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรม ต้นสังคมน้อย่างเปิดเผย เช่น ความเห็นแก่ตัว โลก การแสวงหาอำนาจ ความเกลียดชังกัน และการทำลายล้าง อย่างไรก็ตามในบางครั้งความรู้สึกทางด้านบวกก็เกิดขึ้นได้เช่นกัน เช่น ความรู้สึกถึงความสุข การเสียใจ และการแสดงความรักให้กับผู้อื่น (Zimbardo, 1970 : 251 cited by Lambert, 1980 : 456.) การแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ดังกล่าว เกิดขึ้นเพราะบุคคลรู้สึกว่าการกระทำเหล่านั้นให้อำนาจให้การสำรวจตนเองและการประเมินตนเอง รวมทั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการถูกประเมินจากผู้อื่นลดลง

ทฤษฎีของซิมบาร์โดดังกล่าวแล้วอาจแสดงได้ด้วยข้อสรุป ซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นสภาพการณ์บางอย่างที่นำไปสู่การลดเอกสิทธิ์ของบุคคล และลักษณะพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ตามที่ซิมบาร์โดได้เสนอความคิดไว้

(คัดลอก Zimbardo, 1970 cited by Lambert, 1980 : 457)

สภาวะนิรนาม (Anonymity)

บุคคลอาจมีแนวโน้มที่จะรู้สึกถึงการที่ตนเองสูญเสียการเป็นตัวของตัวเองไป เมื่อตกอยู่ในสภาวะนิรนาม คนอื่น ๆ ไม่อาจจะบ่งชี้ว่าคุณคนนั้นเป็นใคร ไม่อาจแยกแยะบุคคลนั้นออกมาเป็นเอกเทศเพื่อจะวิจารณ์หรือลงโทษเขาได้ ลักษณะการสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองในลักษณะนี้ทำให้เกิดได้หลายทาง เช่น การปลอมกาย ใส่หน้ากาก การแต่งเครื่องแบบ การอยู่ในฝูงชนหรือความมืด

ความรับผิดชอบ (Responsibility)

เมื่อปรากฏมีบุคคลอื่นร่วมอยู่ด้วย ความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ๆ จึงถูกกระจายออกไปสู่บุคคลอื่น ๆ เมื่อเกิดพฤติกรรมด้านสังคมขึ้นโดยการกระทำของกลุ่ม ความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นจะถูกกระจายไป มีรายงานหนึ่งในสหรัฐอเมริกาว่ากลุ่มชาตกรรที่ได้ฆาตกรรมเจ้าหน้าที่ที่ทำงานทางด้านสิทธิมนุษยชน 3 คน ในมิสซิสซิปปีในปี 1964 ได้ส่งผ่านอาวุธฆาตกรรมให้ผ่านมือทุกมือของคนที่ในกลุ่มเพื่อว่าความรับผิดชอบจะได้ถูกเฉลี่ยไปทั่ว ๆ กันอย่างเท่า ๆ กัน

การปรากฏในกลุ่ม (Group Presence)

การอยู่ในกลุ่มโดยลำพังตัวมันเองสามารถช่วยให้เกิดสภาวะนิรนามและเกิดการกระจายความรับผิดชอบได้ แต่ในขณะที่เดียวกันได้ทำให้เกิดองค์ประกอบที่จะเอื้ออำนวยต่อกระบวนการลดเอกลักษณ์ อันดับแรกกลุ่มอาจเป็นตัวแบบในการกระทำพฤติกรรมใด ๆ สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มอาจเป็นตัวแบบของการแสดงการกระทำก้าวร้าวหรือการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ตนเอง สมาชิกคนอื่น ๆ จะกระทำตาม กลุ่มสามารถก่อให้เกิดการกระทำทางกาย ซึ่งการกระทำนี้เองเป็นตัวกระตุ้นการกระทำด้วยตัวของมันเอง ในอีกทางหนึ่งนั้น กลุ่มชนในกลุ่มใหญ่ที่เข้าแถวและเคลื่อนไปเป็นขบวนสู่สถานที่ใดที่หนึ่งอย่างในการประท้วงทั่ว ๆ ไป แสดงให้เห็นว่าคุณคนนั้นเสมือนสามารถถูก

ต้นให้ไปรวมกันได้เช่นกัน กลุ่มจึงสามารถเป็นได้ทั้งเครื่องปลูกเจ้าการกระทำ และมีผลให้เกิดความสงบ (calming effect) แก่บุคคลที่อยู่ในกลุ่มนั้นได้

การรับรู้เรื่องเวลา (Temporal Perspective)

ในสถานการณ์ที่ถูกลดเอกลักษณ์ บุคคลจะรู้สึกเหมือนว่า เวลาหยุดนิ่ง บุคคลดำรงชีวิตอยู่ช่วงขณะนั้นเท่านั้น ความรู้สึกเหล่านี้บ่งบอกว่าความรู้สึกต่อการรับรู้ปัจจุบันจะเพิ่มขึ้น การรับรู้ปัจจุบันสำคัญกว่าอดีตและอนาคต พฤติกรรมเฉพาะในปัจจุบันจะไม่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับข้อตกลงในอดีตหรือไม่มีการคำนึงถึงอนาคต นั่นคือบุคคลจะลืมถึงข้อตกลงหรือข้อบังคับต่อการกระทำที่เคยทำไว้ในอดีต และไม่คำนึงถึงผลของการกระทำนั้นที่จะมีในอนาคตด้วย

การตื่นตัวหรือการกระตุ้น (Arousal)

เป็นภาวะที่ระบบรับสัมผัสถูกเร้าให้ไวต่อการรับสิ่งเร้าได้อย่างสูง การควบคุมทางปัญญาจะลดลง เทคนิคเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในหลาย ๆ สังคม เช่น ก่อนการออกรบมีการร้องเพลงเต้นรำ บางครั้งทำกันหลาย ๆ ชั่วโมงหรือตลอดวันสำหรับในชนบางเผ่า หรือพิธีการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม พฤติกรรมซึ่งปกติบุคคลจะใช้ปัญญาควบคุมไว้ได้จะลดลงไป ในบางครั้งจะทำได้โดยการเปลี่ยนระดับการรู้สึกตัว (Altered states of consciousness) ซึ่งทำโดยการใช้อย่างบางชนิด

ปัจจัยเหล่านี้ประกอบกัน จะนำไปสู่พฤติกรรมการลดเอกลักษณ์ของบุคคลเพิ่มขึ้น การลดเอกลักษณ์ตามโครงสร้างนี้ มักจะต้องมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่รุนแรง ชัดเจนว่าเป็นอารมณ์เกี่ยวกับความอยากเฉพาะหน้า ไร้เหตุผล พฤติกรรมถอยกลับ หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ นอกจากนี้จะต้องไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของสิ่งเร้าที่แยกแยะได้ ไม่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ลุ่มง่ามหรือผู้เคราะห์ร้าย หรือระดับอารมณ์ของบุคคลซึ่งควรตอบสนองได้อย่างปกติ ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการตื่นตัวแสดงออกทาง การกระทำ และเกิดความพึงพอใจในการกระทำขณะนั้นโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ซึ่งจะไปเสริมแรงทำให้เกิดการตื่นตัวทางอารมณ์ยิ่งขึ้น (Lambert, 1980 : 458-460)

นับจากเมื่ออิมบารโตโต้ได้เล่นทฤษฎีการลดเอกสักษณ์ในรูปแบบที่ซับซ้อน และเป็นทฤษฎี
 ยิ่งขึ้นมาแล้วเห็น ทฤษฎีได้กระตุ้นให้เกิดการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทั้งการวิจัยในสภาพ
 การณ์จริง (การทดลองในสนาม) เช่นการศึกษาของโตเนอร์และคณะในปี 1976 และการ
 ศึกษาของจอร์เก็นและดัก ในปี 1976 การศึกษาข้ามวัฒนธรรมของวัตสันในปี 1973 และการ
 ศึกษาสภาพการณ์ในห้องทดลองอีกมากมาย

การศึกษาของโตเนอร์และคณะในปี 1976 นั้น เป็นการศึกษาผลของตัวแปรการลด
 เอกสักษณ์ของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมการขโมยในระหว่างการเล่นในวันฮาโลวีน โดยทำการศึกษา
 ในสภาพการณ์จริง (Naturalistic study) เพื่อจะประเมินดูผลตัวแปรการลดเอกสักษณ์
 ของบุคคล 3 ตัวแปรที่มีต่อพฤติกรรมการขโมยเงินและลูกกวาดของเด็ก ๆ ตัวแปรที่จะศึกษา 2
 ตัวแปรแรกคือ สภาวะนิรนาม และการปรากฏในกลุ่มแบ่งเป็น 2 ระดับ คือนิรนามและปรากฏนาม
 อยู่ในกลุ่มและอยู่คนเดียว ตัวแปร 2 ตัวแบ่งเป็น 2 ระดับ ถูกคัดกระทำให้กับเด็กผู้รับการทดลอง
 พร้อมกัน แบบ 2 X 2 design ส่วนตัวแปรที่สามคือ ความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ผู้รับการ
 ทดลองที่เป็นเด็กเล็กที่สุดจะถูกมอบหมายให้รับผิดชอบต่อจำนวนลูกกวาดและเงินที่เด็กอื่น ๆ จะนำ
 ไปเผื่องจากเด็กเล็กจะมีอิทธิพลทำให้เด็กอื่นกลัวได้น้อย ทั้งนี้เพราะไม่ได้ต้องการศึกษาถึงอิทธิพล
 ที่เด็กมีจนเป็นผลทำให้เกิดความเกรงกลัว แต่ต้องการศึกษาถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำ
 สภาพความรับผิดชอบถูกแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ เด็กทุกคนและเด็กผู้รับผิดชอบมีสภาพนิรนาม เด็ก
 ทุกคนนิรนามแต่ผู้รับผิดชอบปรากฏนาม(ระบุชื่อต่อผู้ทดลอง) และเด็กทุกคนและผู้รับผิดชอบปรากฏนาม
 การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเด็กจำนวน 1352 คน จากเมืองซีแอตเติลและวอชิงตัน จากบ้านที่สุ่มไว้จำนวน
 27 หลัง เมื่อถึงเวลาเด็ก ๆ จะมาบ้านที่เลือกไว้สำหรับารวิจัย และเข้าพบตามแต่ละสถานการณ์
 ทดลอง เด็ก ๆ ผู้รับการทดลองจะไม่ทราบว่าถูกเฝ้าสังเกตอยู่ เมื่อเข้ามาถึงบ้านดังกล่าวเขาจะ
 ได้พบผู้ทดลอง จะได้เห็นโต๊ะซึ่งตั้งขามบรรจุลูกกวาด และใกล้ ๆ ก็จะมีขามบรรจุเหรียญเงิน
 ไว้เต็มอีกขามหนึ่ง เด็ก ๆ จะได้รับการต้อนรับจากผู้ทดลอง และจะพูดถึงเครื่องแต่งกายของตนเอง
 จากนั้นจะเชิญชวนให้เด็ก ๆ หยิบลูกกวาดคนละ 1 อัน และขอตัวไปทำงานในอีกห้องหนึ่ง หากเด็ก
 ถามเกี่ยวกับขามใส่เหรียญเงิน ผู้ทดลองจะบ้ำเพียงการหยิบลูกกวาดเท่านั้น

ในสภาพการณ์ที่รณนามผู้ทดลองจะไม่พยายามพูดถึง เครื่องแต่งกาย หรือพยายามหา
 ตนให้เหมือนเพื่อนบ้านทั่ว ๆ ไป ในสภาพการณ์ปรากฏนามจะทำตรงข้ามพร้อมกับถามชื่อเด็ก
 และเรียกชื่อของเด็ก เด็กจะเข้าไปในบ้านคนเดียวหรือเป็นกลุ่มแล้วแต่สภาพการณ์ ในสภาพ
 การณ์กลุ่มเด็ก เด็กที่ลุดจะถูกสั่งให้เป็นผู้รับผิดชอบการกระทำของกลุ่ม

ผลการทดลองจากการเผ่าสัง เกตพฤติกรรมของเด็ก ๆ และนำมาวิเคราะห์พบว่า
 พฤติกรรมการขโมยเกิดมากขึ้นภายใต้สภาพการณ์กลุ่มแบบนิรนาม ($P < .001$) ตัวแปรต่าง ๆ
 มีความสัมพันธ์กันต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น นั่นคือการรับผิดชอบต่อการกระทำมีผลต่อพฤติกรรมการ
 ขโมย เมื่อผู้นำหรือผู้รับผิดชอบและสมาชิกอยู่ในสภาวะนิรนาม พฤติกรรมการขโมยเกิดมากที่สุด
 ในกลุ่มเด็กนิรนาม และมีการกระจายความรับผิดชอบ (Diener, Fraser, Beaman and
 Kelem, 1976 : 178-183)

การศึกษาในสภาพการณ์จริงในปีเดียวกันเกี่ยวกับการลดเอกลักษณ์กระทำโดย จอร์เกินสัน
 และดูคส์ (Jorgenson and Dukes, 1976 : 24-29) เขาได้ทำการสัง เกตการณ์ในห้อง
 อาหารของมหาวิทยาลัย โดยสัง เกตพฤติกรรมการคืนอาหารในร้านขายอาหารที่นักศึกษาไป
 ซื้ออาหารมา เขาต้องการศึกษาถึงความหนาแน่นของกลุ่มคนที่ผิดต่อการลดเอกลักษณ์ของบุคคล โดยมี
 สมมุติฐานตามทฤษฎีของซิมบาร์โดว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสภาพการณ์ที่มีความหนาแน่นของกลุ่มคนสูง
 ย่อมจะสูญเสียเอกลักษณ์ และรายงานตนเองถึงความรู้สึกที่แสดงว่าถูกลดเอกลักษณ์สูงกว่า กลุ่ม
 ตัวอย่างที่อยู่ในสภาพการณ์ที่มีความหนาแน่นของกลุ่มคนต่ำกว่า โดยใช้พฤติกรรมการคืนอาหาร
 เป็นดัชนีการสัง เกตในสภาพการณ์จริงดังกล่าว ได้ผลตามสมมุติฐานคือ บุคคลจะมีการยับยั้งในการ
 กระทำน้อยลง เมื่อแต่ละคนอยู่ในสภาพการณ์ที่มีกลุ่มคนหนาแน่นสูง การคืนอาหารจึงน้อยกว่าใน
 เวลาที่โรงอาหารมีคนน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) นอกจากนี้จอร์เกินสันและดูคส์ยัง
 สนใจถึงอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อการลดเอกลักษณ์ของบุคคล จอร์เกินสันและดูคส์แยกกลุ่มเป็น 2
 ประเภทคือ (1) มวลรวมทางสังคม (Social aggregate) สมาชิกในกลุ่มประเภทนี้
 ไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่มีบทบาทต่อกัน ต่างคนต่างมีความเป็นตัวของตัวเอง เพียงแต่ต้องมารวม
 ตัวกัน และ (2) กลุ่มทางสังคม (Social group) ในกลุ่มประเภทนี้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน
 กลุ่มอาจมีบทบาทหรืออุดมมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง จอร์เกินสันและดูคส์เปรียบเทียบกับกลุ่มทั้งสอง

ประเภท โดยเชื่อว่าสมาชิกที่มาจากกลุ่มสังคมจะมีการยึดติดในการกระทำมากกว่าถูกลด
 เอกสักษณ์น้อยกว่าสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มที่สมาชิกต่างเป็นเอกเทศต่อกัน ไม่มีปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้การศึกษา
 นี้ไม่ได้สนใจถึงความหนาแน่นของกลุ่ม การสังเกตการณ์ในสภาพการณ์จริงยืนยันเช่นนั้น สมาชิก
 ในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กันมากก่อนจะไม่ถูกลดเอกสารณ์

นอกจากการศึกษาในสภาพการณ์จริงแล้ว ทฤษฎีการลดเอกสารณ์ยัง กระตุ้นให้วัตสันเกิด
 ความสนใจในการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการลดเอกสารณ์กับความ
 ก้าวร้าว (Watson, 1973 : 342-344) วัตสันทำการศึกษาโดยวิธีสำรวจจากประมวล
 ข้อมูลทางมนุษยวิทยา (Human Relation Area Files) ของเมอร์ดอคด์และคณะ ซึ่ง
 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมนุษยวิทยาของวัฒนธรรมต่าง ๆ กว่า 200 วัฒนธรรม ประกอบด้วย
 วัฒนธรรมบ้านเรือน เครื่องแต่งกาย หรือการรบ วัตสันเห็นว่าอาจใช้วัฒนธรรมเหล่านี้บ่งบอก
 ถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจบางอย่างได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจะสัมพันธ์กับการ
 เปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาในเรื่องการลดเอกสารณ์ได้ รายงานต่าง ๆ ในบางส่วนที่ปรากฏจะบ่ง
 บอกถึงการกระทำที่แสดงถึงความก้าวร้าวซึ่งพบได้ในข้อมูลส่วนที่กล่าวถึงการทำสงคราม

วัตสันกำหนดรหัสสำหรับการจัดสรรความก้าวร้าวในสงครามโดยใช้รหัสของสลาเตอร์
 (Slater's code) ซึ่งแบ่งเป็น

ก้าวร้าวสูง ได้แก่วัฒนธรรมที่มีลักษณะการฆ่า การทรมาน การบูชายัญ การตัด

อวัยวะต่าง ๆ ของศัตรู และการทารุณกรรมกระทำเป็นเวลานาน

ก้าวร้าวปานกลาง ได้แก่วัฒนธรรมที่มีลักษณะของการฆ่าศัตรูให้ตายทันทีในที่รบ ตัวหัว

และการสู้รบจนกว่าศัตรูจะตายหมด

ก้าวร้าวต่ำ ได้แก่วัฒนธรรมที่นำศัตรูจากการรบมาเป็นเชลยเท่านั้น ไม่มีการฆ่าศัตรู

จากรหัสสลาเตอร์ ทำให้เลือกวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ 84 วัฒนธรรม แบ่งเป็นก้าวร้าวสูง
 และปานกลาง 37 วัฒนธรรม และต่ำ 47 วัฒนธรรม จากนั้นนำมาสุ่มเลือกโดยดูลักษณะ
 การใช้ภาษาของเมอร์ดอคด์ในหนังสือ Ethnographic Atlas และการใช้ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
 และเพื่อหลีกเลี่ยงให้กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมและสภาพภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกัน จึงคัดเลือกเหลือ

เฉพาะที่มีกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน ในที่สุดจึงใช้กลุ่มวัฒนธรรม 27 กลุ่มวัฒนธรรม จากนั้นนำกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจัดเข้ารหัสเกี่ยวกับการลด เอกสักษณ์ 4 ลักษณะคือ

- มีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าและเครื่องแต่งกายก่อนออกรบ (Presence)
- ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าและเครื่องแต่งกายก่อนออกรบ (Definite absence)
- ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าและเครื่องแต่งกาย แต่มีการเตรียมอาวุธเพื่อการรบ (Inferred absence)
- ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนออกรบ (Non-ascertainable)

ใน 27 กลุ่มวัฒนธรรม ปรากฏว่า 4 กลุ่มไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนการรบ ผลการศึกษากลุ่มเกี่ยวกับความก้าวร้าว และการเตรียมตัวก่อนการออกสงครามของ 23 กลุ่มวัฒนธรรมที่เหลือมีดังนี้

ลักษณะ	การลดเอกสักษณ์	
	มีการเปลี่ยนแปลงก่อนการรบ	ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงก่อนการรบ
ก้าวร้าว	12	1
ไม่ก้าวร้าว	3	7

$$N = 23, \chi^2 = 7.12, df = 1, P < .01$$

ผลการศึกษาทำให้พบว่ากระบวนการลด เอกสักษณ์และความก้าวร้าว ในการออกสงคราม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) แม้ว่าผลการศึกษาอาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลอื่น นอกเหนือจากทฤษฎีการลดเอกสักษณ์คือการ เปลี่ยนแปลงโฉมหน้า เครื่องแต่งกาย เป็นการสร้าง

บทบาทของบุคคลใหม่ต่อกลุ่มสังคมของเขา ทำให้เกิดความเคารพ และคาดหวัง ในพฤติกรรมของ
 เขา การเป็นนักรบจึงต้องมีพฤติกรรมของความโหดร้าย ซึ่งเป็นเสมือนความกล้าหาญที่คนในสังคม
 ต้องการและคาดหวัง สิ่งนี้ส่งเสริมให้พฤติกรรมก้าวร้าว เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้า
 ก่อนการออกรบได้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้คำอธิบายนี้วัดสันจะชี้ให้เห็นประเด็นอื่น ๆ ของสาเหตุ
 แต่วัดสันทำการทดลองในครั้งนี้เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นด้วยว่า การลดเอกลัทธิเกิดขึ้นได้ใน
 ทุกวัฒนธรรม

นอกจากผลของทฤษฎีการลดเอกลัทธิจะทำให้เกิดการศึกษานิสภาพการตามธรรมชาติ
 และการศึกษายามวัฒนธรรมแล้ว ยังมีการศึกษาอีกมากมายในห้องทดลองที่ทำการศึกษากลับกับการ
 ลดเอกลัทธิของบุคคล

ในปี 1973 ซิมบารโดและคณะได้ศึกษาลักษณะการณ์ใน เรือนจำจำลองที่จัดทำขึ้นใน
 มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ในการศึกษาได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้สมัคร คัดเลือกนักศึกษาที่มั่นใจ
 ว่าไม่มีความผิดปกติทางอารมณ์จำนวน 18 คน โยนเหรียญเพื่อสุ่มเป็นนักโทษ 9 คน และเป็นผู้คุม
 9 คน

ด้วยการร่วมมือกับตำรวจ กลุ่มนักโทษถูกส่งมาที่ เรือนจำจำลอง นักโทษต้องทำตาม
 กฎของ เรือนจำ ใส่เสื้อผ้าและสวมหมวกของ เรือนจำ ใช้เลขประจำตัวแทนชื่อ

กลุ่มผู้คุม ทำงานคุมขัง 8 ชั่วโมง แต่งกายด้วยเสื้อเชิ้ตสีเทา ใส่แว่นตาขนาดใหญ่
 พกนกหวีดและกุญแจห้องขัง มีกฎหมายห้ามทำร้ายทางกายแก่นักโทษ แต่มีอำนาจในการควบคุมแทบทั้งหมด
 นักโทษจะต้องฟังผู้คุมด้านความต้องการสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ต้องขออนุญาตเข้าห้องน้ำ ลับบุหรี่
 ห้ามเยี่ยม ยกเว้นวันที่อนุญาต

เหตุการณ์ในคุกดำเนินมาได้ 2 วัน ต่อมาผู้คุมลงโทษนักโทษรุนแรงขึ้น ปลุกกลางดึก
 ไม่ยอมให้อาบน้ำ ทำร้ายนักโทษ เพิ่มความทารุณขึ้น อาจเป็นเพราะผู้คุมลดความเป็นเอกลัทธิ
 และรับในบทบาทของตน ส่วนนักโทษแสดงพฤติกรรมแบบนักโทษ เรียกกันด้วยเลขประจำตัว
 ไร้ความรู้สึก ศีลธรรมลดลง เกสียดผู้คุม ต้องการแก้แค้น

ต่อมานักโทษก่อจลาจล โดบถอดหมวก สีกลีบประจำตัว ชั่งตัวเองในห้องโดยใช่
 เที่ยงกันประตูไว้ ผู้คุมสั่งใช้ตำรวจนอกใจดักจับ สืบนักโทษ แยกยังผู้มา แบ่งแยกนักโทษ
 ทำลายความสามัคคีของนักโทษ ทำร้ายจนนักโทษยอมจำนนต่อสถานการณ์ เมื่อเวลาผ่านไปต้อง
 มีการปล่อยนักโทษคนหนึ่ง เพราะมีความผิดปกติทางอารมณ์ ซึมเศร้า ควบคุมตนเองไม่ได้ ต่อ
 จากนั้นนักโทษมีความผิดปกติทางอารมณ์ จนต้องยกเลิกการทดลองเมื่อผ่านไป 6 วัน

ซิมบารัดและคณะ ไม่ได้คาดถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของนักโทษ
 ผู้คุม และผู้สังเกตการณ์ในสภาพการณ์จำลอง เขาคาดหวังเฉพาะผลของกลุ่ม แต่ไม่ได้คำนึงถึง
 ความเร็วและความเข้มแข็ง เกิดในขณะนั้น บางคนได้วิจารณ์ว่า นักศึกษาทุกคนยินยอมแสดงไป
 ตามบทบาทเท่านั้น แต่ซิมบารัดและคณะเห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจมีส่วนของการรับบทบาท
 เข้ามาเกี่ยวข้องบ้างในตอนแรก แต่ข้ออธิบายผลการศึกษาก็หมดไม่ได้ พวกเขาเชื่อว่าการลด
 เอกสักษณ์นำไปสู่การลดความอดกลั้นที่จะแสดงความก้าวร้าวในผู้คุมทำให้แสดงพฤติกรรมที่โหดร้าย
 ซึ่งไม่เคยทำมาก่อน ส่วนนักโทษการลดเอกสักษณ์นำไปสู่ผลที่แตกต่างกัน การสูญเสียอิสรภาพและ
 ความรู้สึกด้อย ไม่มีอำนาจ ทำให้เกิดการยินยอม การลดเอกสักษณ์ของตนต่อหน้าผู้คุม ลดความเด่น
 ในการที่อาจจะถูกมอบหมายหรือเรียกให้ทำงานหรือลงโทษ ทำตนไม่ให้เป็นที่น่าสนใจของกลุ่ม มี
 ลักษณะอื่น ๆ ปรากฏเช่น การยอมกระทำตามกลุ่ม (Group norms affected behavior)
 ผู้คุมซึ่งไม่ต้องการรุนแรงกับนักโทษต้องกระทำรุนแรงตามกลุ่ม และนักโทษที่ค่อนข้างอิสระจะถูก
 นักโทษด้วยกันเรียกว่าตัวก่อวุ่น

เมื่ออยู่ในสภาพการตั้งนักโทษและผู้คุมจะพัฒนาการรับรู้ และการตัดสินใจกับบทบาท
 ใหม่ และจะปรับให้เหมาะสมกับความกดดันจากกลุ่ม และสังคมแวดล้อม การตัดสินใจ และความ
 เชื่อในขณะนั้น การทดลองนี้สามารถอธิบายการเปลี่ยนการรับรู้ความจริงที่เกิดขึ้นในค่ายกักกันนาซี
 และค่ายกักกันโซเวียตได้ การศึกษาในห้องทดลองต่อไปจะชี้ให้เห็นถึงผลจากความกดดันของกลุ่ม
 ที่มีต่อความเชื่อ และการตัดสินใจของบุคคลได้มากขึ้น

การทดลองในปี 1974 ของมาส์แลช เกี่ยวกับพฤติกรรมในการทำตนให้มีเอกสักษณ์ และ
 ไม่มีเอกสักษณ์ของบุคคล เป็นการศึกษาที่น่าสนใจในเรื่องเอกสักษณ์ของบุคคล เพราะหลายครั้งที่

คนเราสามารถจะเลือกทำตนให้มีเอกสักษณ์ หรือบางครั้งพยายามทำตนให้สูญเสียเอกสักษณ์เพื่อผลที่ตามมา เช่น แม่บ้านในสหรัฐจะรู้สึกว่าการอดรนทนหากอพาทเม้นท์ที่เธออยู่มีลักษณะคล้ายคลึงกับอพาทเม้นท์ของเพื่อนบ้าน เพราะมันจะไม่ได้ดึงดูดตาขโมยเป็นพิเศษกว่าบ้านอื่น ๆ แต่เมื่อบุคคลไปออกรายการเกมส์โชว์ทางทีวี. พบว่าหากสามารถทำให้ตนเองมีโอกาสเด่นกว่าเพื่อนผู้ร่วมแข่งขันแล้ว ก็จะได้รับเลือกให้รับรางวัลพิเศษ เช่น การนำตัวจากดารา หรือเงินและของขวัญต่าง ๆ บุคคลจะพยายามทำตนให้มีเอกสักษณ์ที่สุด แตกต่างและเด่นกว่าคนอื่น ๆ ที่สุด มาส์แลชจึงทำการศึกษาในห้องทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อดูว่า เมื่อไรที่บุคคลจะลดเอกสักษณ์ตนเองหรือทำให้ตนเองมีเอกสักษณ์ พบว่าเมื่อบุคคลรู้ว่าผลจากการกระทำที่จะเกิดขึ้นเป็นผลทางบวกแล้ว บุคคลจะพยายามทำตนให้มีเอกสักษณ์เพื่อจะได้ทำพฤติกรรมอันจะส่งผลทางบวกนั้นมากกว่า เมื่อบุคคลรู้ว่าผลการกระทำจะเกิดเป็นผลทางลบ (Maslach, 1974 : 431) แม้นิยามของฮิมบาร์โดจะแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดการลดเอกสักษณ์ หรือแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมอันจะนำไปสู่การลดเอกสักษณ์ การศึกษาของมาส์แลชจึงเป็นการศึกษาพฤติกรรมของการลดเอกสักษณ์ในรูปแบบที่แตกต่างไป และแสดงให้เห็นว่าหากคนเราสามารถจะเลือกกระทำในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ได้ คนเราอาจจะลดเอกสักษณ์ตนเองลงได้หรือพยายามเข้าไปในที่ที่สูญเสียเอกสักษณ์ของตนเองได้ง่ายก็ได้ และในขณะที่เดียวกันคนเราก็อาจจะทำให้ตนเองมีเอกสักษณ์เด่นกว่าคนอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ผลที่จะเกิดตามมา จึงเป็นการศึกษานอกเหนือจากแนวคิดตามทฤษฎีการลดเอกสักษณ์ที่นำเสนอไว้

อย่างไรก็ตามการศึกษาคำนวณมากมาย พยายามที่จะศึกษาทฤษฎีของฮิมบาร์โด โดยเฉพาะการทดลองในห้องทดลองในระยะแรก ๆ จะมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยที่ทำให้เกิดการลดเอกสักษณ์ต่าง ๆ เช่น การอยู่ในกลุ่ม และสภาพนิรนาม

แคนนาเวลและคณะ (Cannavale, Scarr and Pepitone, 1970 : 141-147) พบว่าเมื่อการแสดงตัวของสมาชิกในกลุ่มหมดไป กลุ่มตัวอย่างในการทดลองมีแนวโน้มมากขึ้น มากที่จะกล้าแสดงพฤติกรรมที่ขาดการยอมรับออกมาได้อย่างน่าสังเกต การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นนิรนามของกลุ่มนี้ได้ทำให้เกิดผลทดลองที่คล้าย ๆ กัน เช่นของฮิมบาร์โดและเฮลดีงเจอร์และคณะ การค้นพบในเรื่องนี้ทำให้เห็นว่า สภาพนิรนามอาจเกิดขึ้นประกอบพร้อมกันไปกับสภาพการรวมตัว

เป็นกลุ่มของบุคคล เป็นการเกิดในทิศทางที่เป็นปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) มากกว่าที่จะเกิดขึ้นโดยลำพังแต่ละตัว คือเมื่อเกิดการรวมเป็นกลุ่มขึ้นมักเกิดมีสภาวะนิรนามเกิดตามมา (Diener et. al, 1976 : 179)

เจอร์เกนและคณะ (Gergen et. al, 1973 : 129-130) ศึกษาเรื่องสภาวะนิรนาม พบว่าสภาวะนิรนามสามารถทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมขาดการยั้งคิดออกมาได้ เช่น การขโมยหรือความก้าวร้าว และการใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทำให้สภาวะนิรนามเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ บารอน (Baron, 1971 : 515) ยังพบเช่นเดียวกันว่า การเพิ่มความเป็นนิรนามหรือการลดเอกสักษณ์ของบุคคลลงนำไปสู่การเพิ่มพฤติกรรมขาดการยั้งคิดได้ และยังมี การทดลองอื่น ๆ ที่สนับสนุนว่าระดับของสภาวะนิรนามมีความสัมพันธ์กับระดับของการลดเอกสักษณ์ เช่น การทดลองของ ไดเนอร์ ดีนิน และเวลส์ฟอร์ด (Jargenson and Dukes, 1976 : 24)

ตัวแปรอื่น ๆ ตามทฤษฎีการลดเอกสักษณ์ของบุคคลได้รับการศึกษาต่อ ๆ มา เช่น การกระตุ้น (arousal) การกระตุ้นในการทดลองจะใช้การกระทำบางอย่างให้กลุ่มตัวอย่างได้รับผลจากการกระตุ้นจากการกระทำนั้น ๆ การกระตุ้นโดยการกระทำอาจมาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในฝูงชน เช่นการขว้างขวดให้แตก (Diener, 1976 : 498) แล้วจัดการทดลองเลียนแบบ โดยมุ่งหวังว่ากิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลสะท้อนต่อความรู้สึก เพราะกิจกรรมนั้น ๆ อาจก่อให้เกิดการทำลายเสียหายหรือเสียงดัง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึก แต่อย่างไรก็ตาม ไดเนอร์ไม่ได้คิดว่า การกระทำดังกล่าวจะถือเป็นการกระตุ้นได้อย่างสมบูรณ์เหมือนที่เกิดในสภาพการณ์จริงในฝูงชน ก่อนหน้าในปี 1969 สันและโอเนล (Geen and O'neal, 1969 : 289-292) และในปี 1972 ซิลแมน และคณะ (Zillman et. al, 1972 : 247-259) ได้เคยทำการศึกษา สัดกระทำกิจกรรมซึ่งเป็นการกระตุ้นต่อสภาพความรู้สึกของบุคคล พบว่าทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมขาดการยั้งคิดออกมาได้ ส่วนการกระตุ้นด้วยการกระทำในการทดลองของไดเนอร์ ในปี 1976 นั้น ไดเนอร์ได้สัดกระทำตัวแปรการกระตุ้นร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ อีก 2 ตัว คือการอยู่ในกลุ่มและสภาวะนิรนาม โดยสัดรูปการทดลองแบบ $2 \times 2 \times 2$ factorial พบว่าการกระตุ้นจากการกระทำเป็นตัวแปรเดียวที่เพิ่มพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) (Diener, 1976 : 497-507)

✓ การอยู่ในกลุ่มของบุคคลเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง แต่เนื่องจากตัวแปรนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยามากมาย จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าประหลาดใจนักที่ผลการวิจัยที่ทำการศึกษากันอาจให้ผลแตกต่างกันไป การทดลองของบาร์อน (Baron, 1971 : 515-523) และการทดลองของบอร์เดนและเทย์เลอร์ (Borden and Taylor, 1975 : 354-361) พบว่าการอยู่ในกลุ่ม ทำให้มีบุคคลอื่น ๆ กลายเป็นผู้ร่วมดู (audience) อาจเพิ่มพฤติกรรมก้าวร้าวในบางกรณีและลดพฤติกรรมดังกล่าวได้ในบางกรณี การทดลองของไดเนอร์; 1974 และไดเนอร์และคณะในปี 1977 (Diener, 1974 ; Diener et. al, 1973 cited by Jorgenson and Dukes, 1976 : 25, 28) เกี่ยวกับกลุ่มคนวัยเดียวกัน (peers) ได้ผลการทดลองที่ต่างกันออกไป เป็นการทดลองที่ได้ผลไม่คงที่แน่นอน ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ชนใหญ่จะเพิ่มความเป็นนิรนามของบุคคลได้ แต่อาจจะไม่ได้ทำให้พฤติกรรมขาดการยั้งคิดเกิดขึ้นได้อย่างมาก และในบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีการกระทำตามกันอันเป็นการบ่งชี้การเกิดการลดเอกสักษณ์ของบุคคล พฤติกรรมการลดเอกสักษณ์ของบุคคลในกลุ่มอาจขึ้นกับลักษณะของกลุ่ม จุดมุ่งหมายของกลุ่ม และกิจกรรมของกลุ่ม ในบางครั้งการอยู่ในกลุ่มอาจลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ จากการทดลองของไดเนอร์ (Diener, 1976 : 497-507) พบว่าจากการสังเกตกระทำตัวแปรเกี่ยวกับการลดเอกสักษณ์ 3 ตัวให้กลุ่มตัวอย่าง การอยู่ในกลุ่มลดพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$)

การทดลองส่วนมากจะทดสอบด้วยการสังเกตกระทำตัวแปรที่กำหนดไว้ในทฤษฎี และศึกษาผลที่เกิดขึ้น ในระยะหลัง ๆ ได้มีผู้สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงภายในสภาพจิตใจของบุคคลและการลดเอกสักษณ์ ได้แก่การทดลองของไดเนอร์และคณะ ซึ่งศึกษาผลของการกระจายความรับผิดชอบของกลุ่มของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Set) ซึ่งหมายถึงชุดเกมส์ให้เล่น เป็นเกมส์ที่ต้องมีการคิดตัดสินใจกระทำภายในเวลาอันรวดเร็ว และการมีตัวแบบก้าวร้าวทางกาย ซึ่งใช้ภาพยนตร์เป็นตัวแบบ แบ่งตัวแปรแต่ละตัวออกเป็น 2 ระดับ คือ มีการรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำ เกมส์ที่เล่นใช้ความเร็วและเกมส์ที่เน้นการก้าวร้าวและความเร็ว และภาพยนตร์ที่แสดงความก้าวร้าวและไม่แสดงความก้าวร้าว การทดลองจึงอยู่ในรูป $2 \times 2 \times 2$ factorial เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับตัวแปรในแต่ละสถานการณ์ทดลองแล้ว จะให้กลุ่มตัวอย่างเข้าทำอันตรายเหือดด้วยอุปกรณ์ที่จัดไว้ให้ แล้วแอบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้น และศึกษาสภาวะภายในจิตใจของ

การลด เอกสักษณ์ด้วยแบบสอบถาม พบว่าตัวแปรทั้งสามมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย อย่างมีนัยสำคัญ แต่จากข้อมูลในแบบสอบถามแสดงว่า การเพิ่มของพฤติกรรมก้าวร้าวไม่ไปด้วยกันกับ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ เช่น การขาดการตระหนักรู้ในตนเอง พบว่าแม้เพียงการ บังคับอยู่ อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านสังคมได้ โดยไม่จำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน จิตใจตามทฤษฎีการลด เอกสักษณ์ของซิมบาร์โด (Diener, Dineen, Endresen, Beaman and Fraser, 1975 : 328-337) จากการทดสอบด้วยแบบสอบถามเพื่อวัดถึงความสำคัญของกลุ่ม ตัวอย่างถึงพฤติกรรมก้าวร้าวของตนเอง การรับรู้ตนเอง (Self-consciousness) และผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจาก การลด เอกสักษณ์ของบุคคลไม่ได้ประกอบขึ้นจากปัจจัยรวมอย่างใดอย่างหนึ่ง และไม่ปรากฏว่าการ เปลี่ยนแปลงภายในจิตใจเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการ เปลี่ยนแปลงภายในจิตใจและพฤติกรรมก้าวร้าวมีค่าต่ำ (Diener, 1976 : 504-506)

ทฤษฎีการลด เอกสักษณ์ของบุคคลได้กระตุ้นให้เกิดงานวิจัย นับจากปี 1970-1976 เป็น ช่วงแรก ผลการวิจัยในระยะแรกมีทั้งสนับสนุนทฤษฎี ให้ข้อมูลเพิ่มเติม และไม่สนับสนุนทฤษฎีใน บางส่วนด้วย งานวิจัยในช่วง เวลาต่อมา ยังได้มุ่งความสนใจไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นเหตุ เฉพาะตัว (Specific input variable) กับพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากตัวแปรนั้น (Diener, 1977 : 143) การค้นพบหรือผลการวิจัยถึงความได้ในรูปของสิ่งเร้าต้นเหตุแต่ละตัวที่มีต่อ พฤติกรรมขาดการยั้งคิด โดยไม่ต้องอาศัยมโนทัศน์การลด เอกสักษณ์ตามแนวทฤษฎีมาอธิบาย

ข้อค้นพบจากการวิจัยต่าง ๆ สนับสนุนทฤษฎีของซิมบาร์โดหลายประการแต่ในการศึกษา ระยะหลัง ๆ นอกจากจะไม่ได้อาศัยมโนทัศน์การลด เอกสักษณ์มาอธิบายและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ ศึกษาไปบ้าง ข้อค้นพบที่ศึกษาตามทฤษฎีของซิมบาร์โดในส่วนของ การเปลี่ยนแปลงภายใน จิตใจ การคัดลอกทางจิตใจไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมขาดการยั้งคิดที่เกิดขึ้น แรกเริ่มโตเนอริพยายาม ที่จะขยายการสนับสนุนโดยตรงต่อการลด เอกสักษณ์ โดยคัดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจซึ่งตาม ทฤษฎีของซิมบาร์โดกล่าวว่าควรจะเกิด แต่ผลปรากฏว่าไม่สนับสนุนตามทฤษฎี ดังได้กล่าวในการ ทดลองและผลการทดลองแล้วนั้น ความคิดตามทฤษฎีเกี่ยวกับการลด เอกสักษณ์ของซิมบาร์โด เริ่มมี ข้อสงสัย และต้องการการแก้ไขให้ลุ่มบุมยิ่งขึ้น

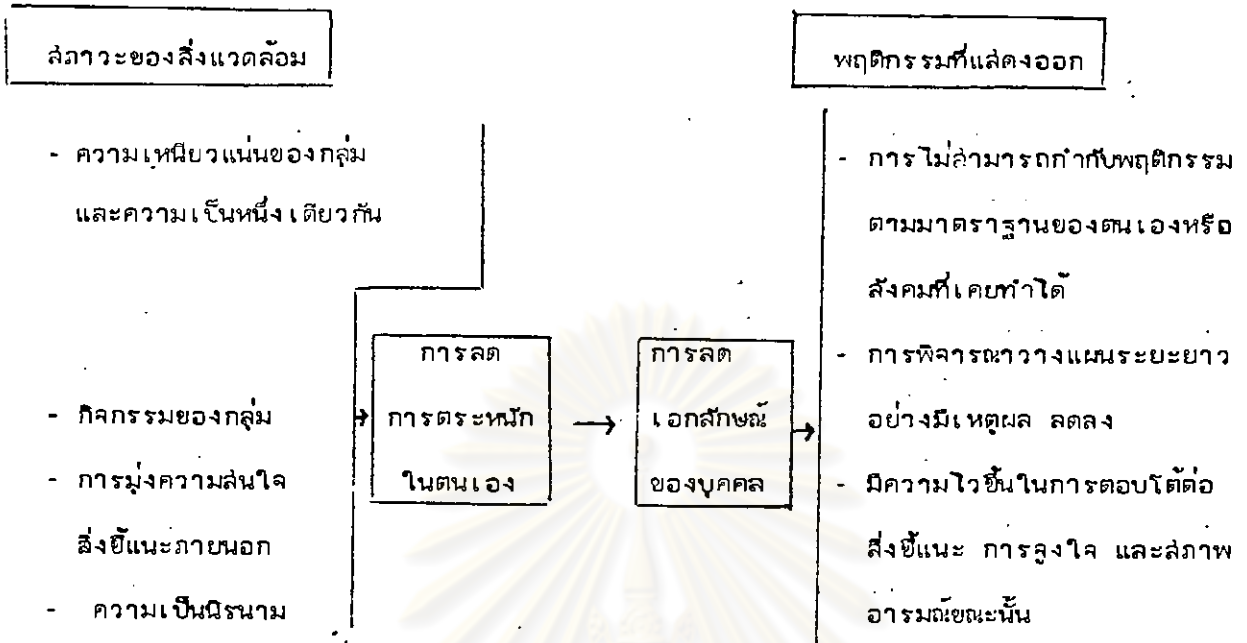
โตเนอร์มีความเห็นว่าทฤษฎีการตระหนักรู้ในตนเอง (The theory of self-awareness) ของวิกคลุนด์ (Wicklund, 1975, 1979) มีลักษณะร่วมกันอย่างมากกับทฤษฎีการลดเอกสักษณ์ นอกจากนี้ในปี 1972 ดูวอลและวิกคลุนด์ (Duval and Wicklund) ได้ตั้งสมมติฐานว่าบุคคลที่มีการตระหนักรู้ในตนเอง มีแนวโน้มในการประพฤติปฏิบัติตามมาตราฐานของตนเองและสังคม มากกว่าบุคคลที่ขาดการตระหนักรู้ในตนเอง โตเนอร์และสรัล (Diener and Srull, 1979 : 414-416, 419-420) ได้จัดการทดลองแบบ $2 \times 2 \times 6$ factorial ขึ้นเพื่อทดสอบสมมติฐานดังกล่าว และศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตราฐานของตนเองและสังคมในสภาพการณ์ต่าง ๆ โดยคัดตัวแปร 3 อย่างคือ เพศ การตระหนักรู้ในตนเอง (แบ่งเป็นตระหนักรู้ในตนเอง และขาดการตระหนักรู้ในตนเอง) และสถานการณ์ผลย้อนกลับ (feedback condition แบ่งเป็น 6 ประเภท) ใช้กลุ่มตัวอย่างเพศชายและหญิงอย่างละ 24 คน จากข้อมูล การตอบคำถาม การศึกษาเปรียบเทียบ และการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน ทำให้พบว่าเมื่อมาตรฐานต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่มีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-aware subjects) จะคำนึงถึงมาตรฐานต่าง ๆ นั้น โดยจะปฏิบัติไปตามมาตราฐานของสังคม และคำนึงถึงมาตรฐานของตนเองด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อปรากฏต่อหน้าบุคคลอื่นเขาจะปฏิบัติตามมาตราฐานของสังคม กลุ่มตัวอย่างที่มีความตระหนักรู้ในตนเองจะรับรู้ถึงรูปการณ์ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น และนำมาพิจารณาถึงการกระทำจากจุดได้เปรียบที่เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อต้องการให้รางวัลตนเองหรือแสดงความพึงพอใจในการกระทำแล้ว กลุ่มตัวอย่างประเภทนี้จะรู้สึกเป็นอิสระในการเลือกกระทำน้อยกว่า เพราะต้องระงับความรู้สึกไว้มากกว่า เมื่อคงมาตรฐานนั้นไว้ด้วย บุคคลที่มีความตระหนักรู้ในตนเองมักจะให้ความสนใจต่อการปฏิบัติตามมาตราฐานของสังคมมาก แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละเลยที่จะคำนึงถึงมาตรฐานของตนเองด้วย แต่จะตอบสนองต่อมาตราฐานของสังคมมากกว่า การศึกษาในเรื่องของการตระหนักรู้ในตนเองอันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามมาตราฐานของสังคมและตนเองยังได้รับความสนใจศึกษา ทดสอบสมมติฐานที่ดูวอลและวิกคลุนด์เสนอไว้อีกเช่น คาร์เวอร์ (Carver, 1974) และโตเนอร์และวอลบอม (Diener and Wallbom, 1976) ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานดังกล่าว

ด้วยข้อค้นพบต่าง ๆ ที่ผ่านมามีทำให้ภริศยหลายคนเกิดความคิดที่ว่าควรละรวมสิ่งที
สองทฤษฎีนี้มืออยู่เข้าด้วยกันให้สมบูรณ์ ซึ่งก็พบว่าจากการรวมแนวคิดดังกล่าวเข้าด้วยกันแล้ว นำ
มาทดสอบด้วยภริศยก็สนับสนุนแนวคิดจากการรวมดังกล่าว (Diener, 1979 : 1161)

ต่อมาในปี 1979 ไดเนอร์ได้พัฒนาทฤษฎีการลดเอกสัภษณ์อื่นอีก โดยยืมแนวคิดจาก
ทฤษฎีการตระหนักในตนเองของวิกุลนัต รวมเข้ากับรูปแบบในตอนเริ่มแรกของการลดเอกสัภษณ์
และเพิ่มเติมทฤษฎีทางพฤติกรรมในเรื่องการควบคุมตนเองของแบนดูรา (Bandura, 1976)
เข้าไปด้วย

ตามทฤษฎีของไดเนอร์ การควบคุมพฤติกรรมของตนเองและการตระหนักถึงตนเองว่า
เป็นบุคคลคนหนึ่งนั้น เป็นสิ่งจำเป็นในการใช้ควบคุมตนเอง และความรู้สึกนี้จะถูกขัดขวางให้หมดไป
ด้วยปัจจัยบางอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในกลุ่ม ไดเนอร์ได้ลดการเน้นความสำคัญของ
สภาวะนิรนามในการเป็นต้นเหตุให้เกิดการลดเอกสัภษณ์ แต่เขาเน้นที่ความเหนียวแน่นของกลุ่ม
(Group cohesiveness) ความเป็นหนึ่งเดียวกัน (uniformity) ของกลุ่ม กิจกรรมของ
กลุ่ม (Group activity) และการมุ่งความสนใจที่ภายนอก (Outward focus of
attention) ปัจจัยแต่ละตัวเหล่านี้จะเป็นสาเหตุของการลดเอกสัภษณ์ของบุคคล เพราะจะ
สามารถยัดหรือขัดขวางการตระหนักถึงตนเองของบุคคลได้ ตามทฤษฎีของไดเนอร์บุคคลที่ถูกลด
เอกสัภษณ์สิงถูกปิดกั้นด้วยปัจจัยของสิ่งแวดล้อมไม่ให้ตระหนักถึงตนเอง และดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่
จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ตนเองกำหนดหรือมาตรฐานของสังคม
ลดลง รวมทั้งการพิจารณาวางแผนระยะยาวก็ลดลงด้วย จึงมีแนวโน้มมากขึ้นที่จะตอบโต้ต่อสิ่ง
ชี้แนะการรู้งใจ และอารมณ์ในขณะนั้น ถึงแม้ว่าพฤติกรรมด้านสังคมไม่จำเป็นต้องมีผลมาจากการ
ลดเอกสัภษณ์ของบุคคล แต่บุคคลก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากปัจจัยของสิ่งแวดล้อม หรือสภาพการณ์
ต่าง ๆ และสิ่งทำให้อลดการคำนึงถึงมาตรฐานต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติได้ลงไป

จากการพัฒนาทฤษฎีการลดเอกสัภษณ์ใหม่ของไดเนอร์ โดยรวบรวมแนวคิดจากทฤษฎี
การตระหนักในตนเอง ทฤษฎีการควบคุมพฤติกรรมของตนเองและรูปแบบแรกเริ่มของการลด
เอกสัภษณ์ของบุคคล ทฤษฎีของ ไดเนอร์สรุปได้ดังนี้

(Diener, 1979 : 1161)

ไดเนอร์ได้ทำการทดสอบทฤษฎีของตนเอง โดยสัดการทดลองในห้องทดลอง ใช้การทดลองแบบ 2X 3 factorial (เพศ X สถานการณ์) สถานการณ์คือการลดเอกลักษณ์ของบุคคล การไม่ตระหนักรู้ในตนเอง (non-self-aware) และการตระหนักรู้ในตนเอง (self-aware) กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 59 คน และหญิง 67 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 42 คน และสัดเข้ากลุ่มเพศเดียวกันกลุ่มละ 8 คน แต่ละกลุ่มเป็นผู้ร่วมทดลอง 2 คน หน้าม้า 6 คน สภาพการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าว ให้ทำกิจกรรมแตกต่างกัน 3 สถานการณ์ มีการประชุมกลุ่มนาน 30 นาที สภาพการณ์ถูกสับเปลี่ยนอย่างเป็นระบบ ศึกษาในช่วง 8 สัปดาห์

ผลการทดลองสนับสนุนทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ของไดเนอร์ 1979 การขาดการตระหนักรู้ในตนเองและขาดการวางแผนอย่างมีสัด และการมีเอกภาพของกลุ่ม รวมทั้งพฤติกรรมขาดการบังคับจะเกิดร่วมกันในบุคคล และการลดเอกลักษณ์ทำให้การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้น ตามทฤษฎีนี้ การลดการตระหนักรู้ในตนเองนำไปสู่การลดการควบคุมตนเอง เพราะว่าบุคคลจะลดความตระหนักถึงพฤติกรรมที่หิงประสงค์ในสังคม และมีแนวโน้มถึงการวางแผนสำหรับอนาคตลดลงด้วย ซึ่งการค้นพบข้างต้นสนับสนุนข้อคิดตามทฤษฎี

อย่างไรก็ตามการทดลองนี้ไม่อาจตอบคำถามให้ชัดเจนลงไปว่า การลดเอกสักษณ์ของบุคคลนั้นคล้ายกับการขาดการตระหนักรู้ในตนเอง ในสภาพการณ์ที่ไม่เกี่ยวกับสังคมหรือไม่ จากข้อมูลที่ค้นพบ อาจเป็นไปได้ว่าลักษณะเด่นของการลดเอกสักษณ์จะหมายถึง ลักษณะที่บุคคลไม่เพียงแต่สูญเสียความรู้สึกการเป็นตัวของตัวเองลงไปเท่านั้น แต่จะเป็นไปตามทิศทางของพฤติกรรมของกลุ่มอีกด้วย

คำตอบเกี่ยวกับคำถามที่ว่า การลดเอกสักษณ์ของบุคคลเกิดร่วมกับการเปลี่ยนแปลงประสพการณ์ ยังไม่อาจได้คำตอบกระจ่างชัด จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ ไดเนอร์เสนอแนะให้ศึกษาเพิ่มเติมก่อนที่จะสรุปแน่ชัดในเรื่องนี้

ลักษณะหนึ่งที่เฟลติงเจอร์ และคณะ (1952) และซิมบาร์โด (1970) ถือว่าประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการลดเอกสักษณ์ก็คือ การเสื่อมหรือ ถดถอยของความจำ ข้อค้นพบไม่สนับสนุนกล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ขาดการตระหนักรู้ในตนเองและมีความรู้สึกไปตามแนวคิดของกลุ่ม ไม่มีลักษณะการสูญเสียความจำ หรือความจำเสื่อมเลย ด้วยผลจากการลดเอกสักษณ์แล้ว ไม่อาจทำให้สูญเสียความจำ หรือความจำเสื่อมได้ (Diener, 1979 : 1160-1169)

ในปี 1979 นั้นเอง จอห์นสัน และดาวนิง มีความเห็นว่าการทดลองที่ผ่านมา ๆ มา นำการลดเอกสักษณ์เข้าไปปะปนกับสิ่งชี้แนะ (Cue) ทางลบ ซึ่งในเรื่องของสิ่งชี้แนะ ซิมบาร์โดได้ทำนายว่าการลดเอกสักษณ์จะทำให้เกิดความก้าวร้าว แต่ผลที่จะเกิดจากสิ่งชี้แนะควรจะน้อยกว่าผลจากการลดเอกสักษณ์ ในสภาวะการลดเอกสักษณ์ที่จัดกระทำให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ในการทดลองของเจอร์เกน และคณะ (Gergen et. al, 1973 : 129-130) โดยจัดกระทำในห้องมืด และจัดสภาวะนิรนามให้กับกลุ่มตัวอย่าง สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยการลดเอกสักษณ์ ตามคำทำนายของซิมบาร์โดแล้วย่อมจะส่งผลให้เกิดความก้าวร้าว แต่ผลการทดลองของเจอร์เกนและคณะพบว่ากลุ่มตัวอย่างกลับมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และเข้ามามีความสัมพันธ์ที่แสดงถึงความก้าวร้าวต่อกัน จอห์นสันและดาวนิง เห็นว่าอิทธิพลของสิ่งชี้แนะในสภาพการณ์ได้แก่ความมืด การตระหนักรู้ถึงผู้อื่น โดยผ่านกลิ่น เสียงหายใจ และความรู้สึกการสัมผัส (ซึ่งครั้งแรกอาจสัมผัสไปถูกกันโดยบังเอิญ) มีอิทธิพลทำให้เกิดการเข้าไปใกล้ชิดกัน และแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะไม่นิรนามการเข้าใกล้ชิดกัน

ก็ยังคงเกิดขึ้น แม้การทดลองอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่นของซิงเกอร์และคณะ ที่ให้กลุ่มตัวอย่าง แต่งกายดี และแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่า ๆ แล้ววิจารณ์หนังสือลามก จอห์นสันและดาวนิงอธิบาย ว่า เครื่องแต่งกายที่ตนนั้นเอง เป็นสิ่งชี้แนะของการมีเอกลักษณ์ทำให้เกิดการใช้ถ้อยคำที่ระมัดระวัง ให้เหมาะสม ในทางตรงข้ามการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่า ๆ เป็นสิ่งชี้แนะการลดเอกลักษณ์และก่อให้เกิดการใช้คำพูดหยาบคายมากกว่าในการวิจารณ์

จอห์นสันและดาวนิงจึงทำการทดลองแบบ 2×2 factorial คือสัดกระทำตัวแปร 2 ประเภท ได้แก่สถานการณ์เอกลักษณ์ (แบ่งเป็นสถานการณ์ลดและมีเอกลักษณ์) กับสิ่งชี้แนะ (แบ่งเป็นสิ่งชี้แนะการกระทำด้านสังคม (antisocial) และสิ่งชี้แนะการกระทำคล้ายตามสังคม (prosocial) สัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน

ผลการทดลองไม่พบว่า การลดเอกลักษณ์จะมีผลต่อทางเลือกในการเพิ่มหรือลดระดับการใช้อคติบุคคลแปลกหน้า และผลจากสภาพการณ์สิ่งชี้แนะที่เป็นเครื่องแต่งกาย และปฏิสัมพันธ์ของสิ่งชี้แนะกับการลดเอกลักษณ์พบว่า ส่วนใหญ่คนที่คณะของเจอร์เกน คือการลดเอกลักษณ์สามารถใช้อธิบายให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามสังคมได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่ออยู่ในสภาพการณ์สิ่งชี้แนะทางบวก และจะทำให้มีพฤติกรรมด้านสังคมเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญเมื่ออยู่ในสภาพการณ์สิ่งชี้แนะทางลบ นอกจากนี้ยังพบว่าผลของสิ่งชี้แนะการลดเอกลักษณ์ของบุคคลต่อการเลือก ระดับการใช้อคติ คือถ้าเล่นของสิ่งชี้แนะด้วยการแต่งกายแบบ ดู-คลักซ์-แคลน (Ku-Klux-Klan) กลุ่มตัวอย่างจะเพิ่มระดับการใช้อคติขึ้น ในขณะที่การเล่นของสิ่งชี้แนะที่คล้ายตามสังคมทำให้ระดับการใช้อคติลดลง (Johnson and Downing, 1979 : 1532-1538)

การทดลองของจอห์นสัน และดาวนิง เป็นการแสดงความไม่สมบูรณ์ของทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ของซิมบาร์โด เป็นการสนับสนุนโดยอ้อมที่โดเนอร์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการลดเอกลักษณ์เสียใหม่ และสนับสนุนถึงเรื่องสิ่งชี้แนะในสถานการณ์ การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งชี้แนะการลดเอกลักษณ์และการศึกษาเพิ่มเติมในทฤษฎีของโดเนอร์ได้รับการศึกษาต่อ ๆ มา

เพรนทิสตันและโรเจอร์ (Prentice-Dunn and Rogers, 1980 : 104-113) ก็ได้สนใจศึกษาสิ่งชี้แนะในสถานการณ์ และเรื่องของตัวแบบที่เกี่ยวกับการลดเอกลักษณ์และความก้าวร้าว เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมา ๆ มายังต้องการการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาวะ

ภายในจิตใจ โดยที่เขาสนใจที่จะศึกษาว่าสิ่งชี้แนะสถานการณ์ในการลดเอกสภักซ์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภายในจิตใจของการลดเอกสภักซ์หรือไม่ และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นสื่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในกลุ่มหรือไม่ นอกจากนี้ยังสนใจศึกษาอิทธิพลตัวแบบความก้าวร้าวที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวที่จะเกิดขึ้น

การทดลองกระทำในรูป 2 X 3 factorial ศึกษาตัวแปร 2 อย่างคือ สิ่งชี้แนะสถานการณ์และตัวแบบ สิ่งชี้แนะสถานการณ์แบ่งเป็น 2 ระดับคือ สิ่งชี้แนะสถานการณ์ลดและมีเอกสภักซ์ ตัวแบบแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ตัวแบบที่มีความก้าวร้าวสูง ตัวแบบที่มีความก้าวร้าวต่ำ และไม่มีตัวแบบเพื่อไว้เปรียบเทียบ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 72 คน แบ่งเข้ากลุ่ม ๆ ละ 12 คน

แม้ว่าการใช้สถานการณ์การลดเอกสภักซ์ของบุคคลและพฤติกรรมที่แสดงออกในการวิจัยจะแตกต่างจากของไดเนอร์ (1979) แต่พบว่าสถานการณ์ภายในการลดเอกสภักซ์ของบุคคลมี 2 องค์ประกอบที่คงที่ การตระหนักในตนเอง (Self-awareness) และการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ (Altered experiencing) ซึ่งสนับสนุนแนวคิดในทฤษฎีของไดเนอร์ที่ว่า การลดการตระหนักในตนเอง และการลดการเกี่ยวข้องกับภาระทางสังคมเป็นสื่อสำคัญในการลดเอกสภักซ์ สิ่งชี้แนะการลดเอกสภักซ์จะทำให้การตระหนักในตนเองต่ำลง และกลไกการควบคุมทางปัญญา และอารมณ์เปลี่ยนแปลงไป การลดเอกสภักซ์ของบุคคลจึงทำให้ลดการอดกลั้นในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งปกติจะถูกรักษาไว้ด้วยมาตรฐานของตนเองและสังคม

ส่วนผลของตัวแบบความก้าวร้าว เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ไม่มีตัวแบบ ตัวแบบที่แสดงความก้าวร้าวสูง จะเพิ่มการก้าวร้าวในผู้ดู โดยจะลดความอดกลั้นภายในตัวผู้ดู แต่ตัวแบบที่แสดงความก้าวร้าวต่ำจะยับยั้งความก้าวร้าวในผู้ดู โดยจะเพิ่มความอดกลั้นในการแสดงความก้าวร้าวในผู้ดู เมื่อโยงเข้ากับสถานการณ์จริง สิ่งชี้แนะตัวแบบที่มีในฝูงชนจะมีผลต่อบุคคลทั้งในภาวะมีและลดเอกสภักซ์ โดยการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ และจะเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ตัวแบบที่ก้าวร้าวสูงที่ปรากฏในฝูงชนที่ลดเอกสภักซ์ อาจทำให้เกิดการทำร้ายที่รุนแรงขึ้น ในทางตรงข้ามตัวแบบที่มีความก้าวร้าวต่ำ หรือไม่ก้าวร้าวอาจแลงผลเหนียวรั้งต่อบุคคลที่ลดเอกสภักซ์ได้

ในปี 1980 ไดเนอร์และคณะ (Diener, Lusk, Defaur and Flax, 1980 : 449-459) ได้นำส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มในทฤษฎีการลดเอกสัณฐานและแนวคิดเกี่ยวกับการลดเอกสัณฐานที่เฟลติงเจอร์และคณะได้มาจากความคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของเกสโตลท์ที่ว่า ความสนใจของบุคคลที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ และต่อตนเองเมื่อบุคคลนั้นอยู่ในกลุ่ม จะถูกกำกับโดยลักษณะของกลุ่ม ตามทฤษฎีลดเอกสัณฐาน ก็ได้เสนอแนะลักษณะที่แน่นอนของกลุ่มที่จะบ่งเบนความสนใจของสมาชิกออกจากตนเอง ไปสู่กลุ่ม นั่นคือบุคคลในกลุ่ม (กลุ่มที่มีลักษณะแน่นอน) อาจลดความรู้สึกตัว (Self-consciousness) หรือการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ลง เพราะความสนใจของเขาได้บ่งเบนไปสู่กลุ่มที่เขาเข้าร่วมอยู่ นอกจากนี้ตามทฤษฎีการลดเอกสัณฐานยังกล่าวว่า ความสนใจของบุคคลหนึ่งจะถูกบ่งเบนออกจากตนเอง ไปสู่กลุ่มแล้ว จึงทำให้บุคคลนั้นเชื่อมั่นในมาตรฐานของตนเองลดลง และจะถูกอิทธิพลจากสิ่งชี้แนะภายนอกได้มากขึ้น ดังนั้นบุคคลที่ขาดการเตือนสติตนเอง เพราะถูกลดเอกสัณฐานดังกล่าว จึงมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสภาพอารมณ์ แรงสูงใจ และสิ่งชี้แนะ จากสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นทันที คือเกิดพฤติกรรมขาดการอดกลั้นขึ้นในตัวบุคคล

การทดลองที่ไดเนอร์และคณะได้กระทำดังกล่าว ได้จัดการทดลองทั้งหมด 3 ครั้ง เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของความหนาแน่นและขนาดของกลุ่ม จำนวนผู้ร่วมสังเกตการณ์พฤติกรรม และความคล้ายคลึงของสมาชิกในกลุ่มที่มีต่อการรู้ตัว (Self-consciousness) การทดลองในแต่ละครั้ง นอกจากจัดการกระทำตัวแปรที่ต้องการศึกษาให้กับกลุ่มตัวอย่างแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังต้องตอบแบบสอบถาม และเข้าวัดความเข้าใจในห้องทดลองอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการรู้ตัวของกลุ่มตัวอย่างด้วย ผลการทดลองส่วนมากสนับสนุนคำทำนายที่ตั้งไว้ในครั้งแรก ได้แก่ การรู้ตัวจะลดลงในกลุ่มทดลองที่มีขนาดใหญ่ กล่าวคือ ขนาดของกลุ่มใหญ่มีอิทธิพลในการลดการรู้ตัวของบุคคล แต่ไม่พบอิทธิพลจากความหนาแน่นของกลุ่ม จำนวนผู้สังเกตการณ์ที่เพิ่มขึ้นทำให้การรู้ตัวเพิ่มขึ้น และสมาชิกกลุ่มที่คล้ายคลึงกัน (ในที่นี้ใช้เพศเป็นเครื่องแสดงความคล้ายคลึงของกลุ่ม กลุ่มที่มีความคล้ายคลึงของสมาชิก คือมีเพศหญิงและชายในจำนวนเท่า ๆ กัน รวมอยู่ในกลุ่ม) ทำให้การรู้ตัวลดลง อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของจำนวนผู้สังเกตการณ์และความคล้ายคลึงของสมาชิกในกลุ่มที่มีต่อการรู้ตัวมีผลค่อนข้างอ่อนกว่าข้อค้นพบแรกอยู่มาก

อย่างไรก็ตามการศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการรู้ตัว (Self-consciousness) ไม่ใช่ศึกษาการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) โดยตรง ซึ่งทำให้เห็นว่ามันน่าจะได้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและสถานะของการตระหนักรู้ในตนเองและการรู้ตัว เพราะทั้งการตระหนักรู้ในตนเองและการรู้ตัวได้รับผลจากปัจจัยต่าง ๆ ของสถานการณ์การทดลองเช่นกัน

จากเหตุข้างต้นคือการใช้การรู้ตัว (Self-consciousness) เพื่อเป็นสื่อในการศึกษาถึงการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ทำให้เห็นว่าการศึกษาเรื่องการขาดการตระหนักรู้ในตนเองในฐานะที่เป็นปัจจัยนำคัญของการลดเอกลักษณะนั้นยังกำกวมไม่เด่นชัด นอกจากนี้การศึกษาเหล่านี้ไม่ได้กำหนดเป้าหมายความสนใจไปที่จุดใดจุดหนึ่ง คือไปที่การตระหนักรู้ในตนเองหรือไปที่การตระหนักรู้ถึงสิ่งแวดล้อม เพรนทิสตันและโรเจอร์ส (Prentice-Dunn and Rogers, 1982 : 503-506) ได้มาแนวความคิดของปัสลและคณะที่เสนอแนะว่าการตระหนักรู้ในตนเองแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การตระหนักรู้ในตนเองด้านส่วนตัว (Private self-awareness) และการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคม (Public Self-awareness) มาพิจารณาและสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในตนเองขึ้นในปี 1982

การตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมเกี่ยวข้องกับความสนใจที่มีต่อตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เกี่ยวข้องกับลักษณะปรากฏและความประทับใจของตนเองในสังคม ในขณะที่การตระหนักรู้ในตนเองด้านส่วนตัว หมายถึงการมุ่งความสนใจไปที่เรื่องส่วนตัว มีลักษณะมุ่งไปยังตนเองมากกว่า เช่น เรื่องของการรับรู้ ความคิด และความรู้สึก

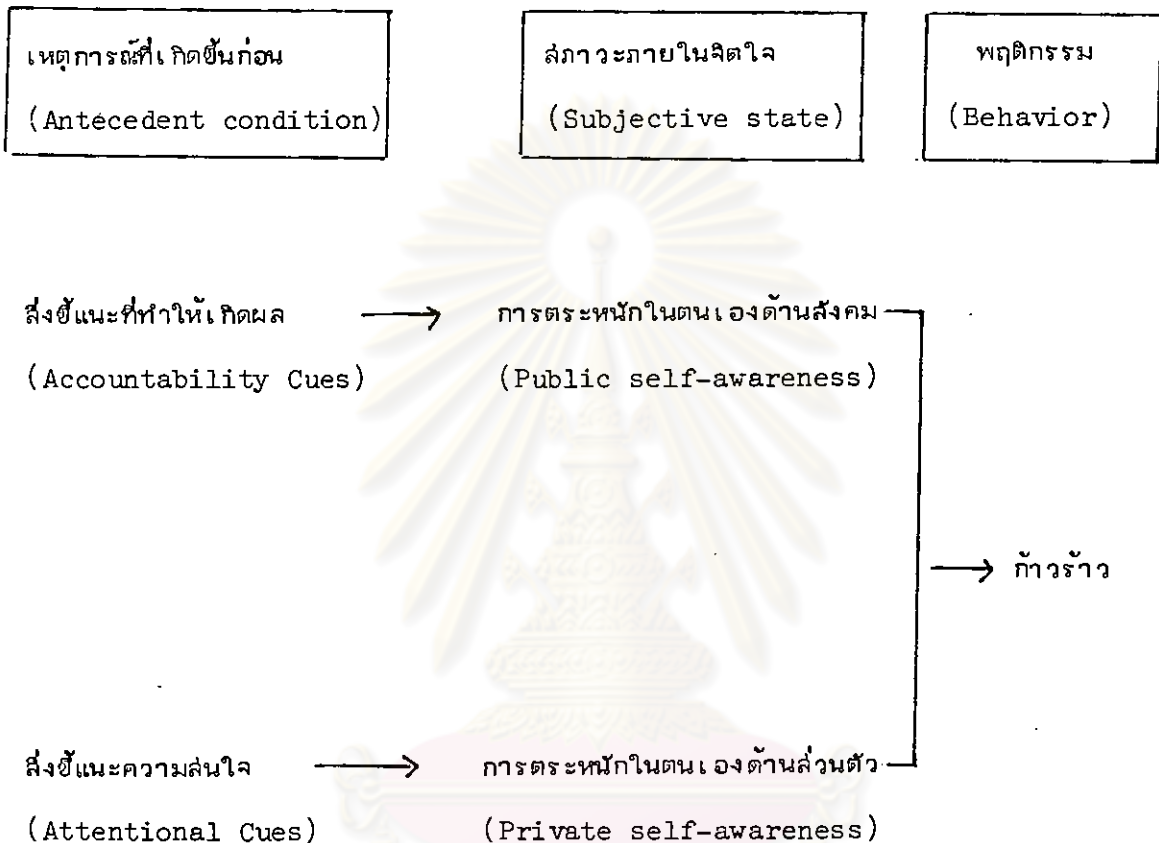
เพนทิสตันและโรเจอร์ส เชื่อว่าการศึกษาตัวแปรที่ผ่าน ๆ มานั้นเป็นเพียงการทำให้เกิดการลดการตระหนักรู้ในตนเองด้านส่วนตัวเท่านั้น ซึ่งทำให้กระบวนการลดเอกลักษณะเกิดขึ้นตัวแปรจำนวนมากที่ถูกนำมาศึกษาถึงการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ ซึ่งนำไปสู่การลดเอกลักษณะนั้น อาจจะถูกจำกัดลงโดยชัดเข้าหมวดหมู่ได้เป็น 2 ประเภท คือสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล (Accountability Cues) และสิ่งชี้แนะความสนใจ (Attentional Cues)

การค้นคว้าในระยะแรกเสนอว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความก้าวร้าวอันเนื่องมาจากการลดเอกลักษณ์ คือสภาพการณ์ที่ทำให้บุคคลขาดความเป็นตัวของตัวเองไป ในการทดลองสิ่งคัดกระทำให้เกิดเหตุการณ์ที่บุคคลสามารถจะมีเหตุผลของการกระทำที่ไม่เหมาะสมที่ตนทำลงไป ด้วยเหตุนี้จึงเรียกตัวแปรเหล่านี้ว่า สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล (Accountability Cues) ส่วนประเภทที่สองของการคัดกระทำเหตุการณ์ในการทดลองให้เกิดขึ้นก่อนเพื่อก่อให้เกิดการลดเอกลักษณ์คือ การเปลี่ยนแปลงความสนใจของบุคคลและกระบวนการรับรู้ เช่น การทำให้เกิดการรวมเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มและการกระตุ้น หรือการบ่าเบ้นความสนใจของบุคคลไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก หันสนและดาวนิง (Johnson and Dawning, 1979 : 1536) เสนอแนะว่าตัวแปรเหล่านี้ อาจจะมีอิทธิพลหนุนอยู่เบื้องหลัง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นเมื่อบุคคลได้รับสิ่งชี้แนะความสนใจเหล่านี้ บุคคลจะกระทำกิจกรรมตามกลุ่มมากกว่าที่จะสนใจควบคุมพฤติกรรมของตนเอง

ด้วยข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้น ทำให้เทรทิส ดันและโรเจอร์ส์ เสนอเป็นทฤษฎีการลดเอกลักษณ์เพื่อแก้ไขความก้าวร้าวต่าง ๆ ของทฤษฎีในอดีตทฤษฎีของเขาชื่อว่า ทฤษฎีการตระหนกในตนเองแบบแบ่งแยก (The differential self-awareness theory) ทฤษฎีของเขาเป็นทฤษฎีที่ระบุถึงสภาวะภายใต้การลดเอกลักษณ์นั้นจะมีแนวโน้มเป็นเหตุให้เกิดความก้าวร้าวโดยมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. การตระหนกในตนเองของบุคคลมี 2 องค์ประกอบ คือการตระหนกในตนเองด้านสังคม (Public) และด้านส่วนตัว (Private)
2. ตัวแปรในอดีตที่เชื่อกันว่าเป็นเหตุของการลดเอกลักษณ์แบ่งแยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล (Accountability Cues) และสิ่งชี้แนะความสนใจ (Attentional Cues)

รายละเอียดทฤษฎีแสดงด้วยแผนภาพดังนี้

(Prentice-Dunn and Rogers, 1982 : 505)

จากแผนภาพข้างต้น แสดงให้เห็นแนวคิดของทฤษฎีการตระหนักรู้ในตนเองแบบแบ่งแยกว่า สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมขึ้นก่อน การเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมนี้พบว่าทำให้ยึดมั่นต่อมาตรฐานของสังคม นั่นคือ เมื่อปรากฏอยู่กับบุคคลอื่น ๆ แล้วบุคคลมีแนวโน้มจะปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่มและดำเนินบทบาทตามที่ถูกคาดหวังไว้ ถ้าการเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมตามแนวทางของสังคมได้ ในทางกลับกัน การขาดการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมของบุคคลจะลดความรู้สึกเกี่ยวข้องต่อมาตรฐานของสังคมลงไป การศึกษาล้วนมากเกี่ยวกับการลดเอกลักษณ์พบว่า การคัดกระทำตัวแปร เช่น

สภาวะนิรนาม และการกระจายความรับผิดชอบ ลดความเกี่ยวข้องต่อความรู้สึกที่จะถูกประเมินจากบุคคลอื่น ๆ (Diener, 1976; Diener et. al, 1980; Zimbardo, 1970) ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าการสวดกระทำตัวแปรดังกล่าว ก่อให้เกิดความก้าวร้าวโดยไม่ได้เป็นผลมาจากการลดเอกลักษณ์โดยตรง แต่บุคคลมีประสบการณ์ถึงความปลอดภัยเมื่อตนอยู่ในกลุ่ม เพราะไม่ถูกสังเกต ไม่ถูกประเมิน จึงลดความเกี่ยวข้องกับสังคมลงไป บุคคลไม่ได้คาดหวังว่าจะถูกตีเตนจากบุคคลอื่น จึงมีพฤติกรรมก้าวร้าว สรุปลก็คือ บุคคลภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ ไม่ได้คาดหวังว่าจะเกิดผลทางลบที่จะทำให้อัตนลำบาก สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลเช่นนี้จึงกลายเป็นสิ่งชี้แนะซึ่ง เป็นเครื่องบ่งบอกว่า พฤติกรรมของการยั้งคิดที่จะกระทำไปจะไม่ถูกลงโทษ ดังนั้นความก้าวร้าวที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นผลจากการลดเอกลักษณ์โดยตรง

ทฤษฎีนี้เสนอว่า การขาดการตระหนักในตนเองด้านส่วนตัว เป็นสื่อสำคัญในกระบวนการลดเอกลักษณ์ ขณะที่เหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนหรือสวดกระทำให้เกิดขึ้นเพื่อจะเบี่ยงเบนความสนใจของบุคคลออกจากความสนใจตนเอง การตระหนักในตนเองด้านส่วนตัวจะลดลง บุคคลจะขาดความคำนึงถึงความคิด อารมณ์ ภาวะร่างกาย และกระบวนการภายในจิตใจต่าง ๆ ลงกว่าปกติ บุคคลจะไม่สามารถคำนึงถึงมาตรฐานเพื่อจะนำมาเปรียบเทียบกับกรกระทำ และปรับพฤติกรรมของตนได้ และดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐานของตนเองและสังคมลดลง การรับรู้ตามปกติและกระบวนการเกี่ยวกับอารมณ์จะเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ในการศึกษาเพื่อทดสอบทฤษฎีของ เฟรทคลิสตัน และโรเจอร์สันนั้นเขาได้แบ่งสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลออกเป็น 2 ระดับคือ สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลในระดับสูงและต่ำ สิ่งชี้แนะความสนใจแบ่งเป็น สิ่งชี้แนะความสนใจภายในและภายนอกจากทฤษฎีทำให้ทำนายว่า สิ่งชี้แนะความสนใจจะเปลี่ยนแปลงการตระหนักในตนเองด้านส่วนตัว ในขณะที่สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลจะมีผลต่อการตระหนักในตนเองด้านสังคม สิ่งชี้แนะความสนใจภายใน (เน้นที่ตนเอง) และสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลในระดับสูงจะมีผลยับยั้งความก้าวร้าว ในทางตรงข้าม สิ่งชี้แนะภายนอก (เน้นที่สิ่งแวดล้อมภายนอก) รวมทั้งสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลในระดับต่ำจะให้ผลกลับกัน คือก่อให้เกิดความก้าวร้าว สิ่งชี้แนะความสนใจถูกทำนายว่าก่อให้เกิดสภาวะภายในจิตใจแบบลดเอกลักษณ์ ส่วนสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลจะไม่ทำให้เกิด

เพรอนิสต์ตันและโรเจอร์ส์ จึงจัดการทดลองเพื่อทดสอบคำทำนายตามทฤษฎีข้างต้น โดยจัดการทดลองแบบ 2 x 2 factorial คือศึกษาตัวแปร 2 ตัว ๆ ละ 2 ระดับ ได้แก่ สิ่งชี้แนะ ความสนใจ แบ่งเป็นภายในและภายนอก และสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล แบ่งเป็นทำให้เกิดผลระดับสูง และต่ำ ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 12 คน และใช้ระดับการช็อคไฟและช่วง เวลาการช็อคไฟที่กลุ่มตัวอย่างกระทำต่อเหยื่อเป็นดัชนีวัดความก้าวร้าว สถานการณ์สิ่งชี้แนะความสนใจภายใน กลุ่มตัวอย่างจะถูกบอกให้กระทำการณ์โดยสนใจที่ตนเองที่ความรู้สึกและความคิดของตนเอง ในทางตรงข้ามกับสถานการณ์สิ่งชี้แนะภายนอก กลุ่มตัวอย่างจะถูกเน้นให้มุ่งความสนใจไปที่กลุ่ม ทำงานประสานกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และการแก้ปัญหาเป็นของ กลุ่ม ส่วนในสถานการณ์สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลระดับต่ำหมายถึงการให้กลุ่มตัวอย่างไม่ได้พบคนที่เขาจะช็อคไฟ ระดับไฟที่ใช้ช็อคไฟไม่มีการนำมาอภิปรายถึงและไม่จดบันทึกไว้ นั่นคือพยายามทำให้กลุ่มตัวอย่างประ เหมินผลหรือคาดหวังผลจากการกระทำของตนเองได้ต่ำสุดหรือสิ่งชี้แนะทำให้เกิดผลระดับต่ำ ในทางตรงข้ามสถานการณ์สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลในระดับสูงนั้น กลุ่มตัวอย่างจะถูกบอกก่อนการช็อคไฟว่าเขาจะได้พบคนที่เขาจะช็อคไฟ ผู้ที่ถูกช็อคไฟจะนำระดับไฟที่เขาใช้มาอภิปราย และมีการประสานลายตากันกับผู้ที่จะถูกช็อคไฟด้วย ระดับการช็อคไฟจะถูกจดบันทึกไว้ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างคาดหวังผลการกระทำของตนได้มากกว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้างกับการกระทำของเขา นั่นคือสิ่งชี้แนะทำให้เกิดผลในระดับสูง

ผลการทดลองสนับสนุนคำทำนายทั้งหมด กล่าวคือ สิ่งชี้แนะความสนใจมีผลต่อการตระหนักรู้ในตนเองด้านส่วนตัว และไม่มีผลต่อการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคม ในขณะที่สิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลมีผลต่อการตระหนักรู้ในตนเองด้านสังคมและไม่มีผลต่อด้านส่วนตัว สิ่งชี้แนะความสนใจภายนอกและสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลระดับต่ำก่อให้เกิดการขาดการยับยั้งความก้าวร้าว ตรงข้ามกับสิ่งชี้แนะความสนใจภายในและสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผลระดับสูงจะยับยั้งความก้าวร้าว สิ่งชี้แนะความสนใจภายนอกเป็นตัวก่อให้เกิดสภาวะภายในจิตใจของการลดเอกลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วยขาดการตระหนักรู้ในตนเองด้านส่วนตัว และการเปลี่ยนประสบการณ์ (Altered experience) ซึ่งเป็นเหตุของความก้าวร้าว ผลการทดลองทำให้สามารถแจกแจงลักษณะความก้าวร้าวได้เป็น 2 ประเภทคือประเภทที่หนึ่งเป็นความก้าวร้าวที่เกิดจากการประ เหมินของสมาชิกในกลุ่มถึงความน่าจะเป็นของการที่จะถูกแก้แค้นจากเหยื่อ และลักษณะของเหยื่อที่เขาจะกระทำ ประเภทที่สองเป็นผลจากการขาดการใช้สติควบคุมพฤติกรรมซึ่งเกิดมาจากกระบวนการลดเอกลักษณ์

เพรนทิสตันและโรเจอร์สยังได้เสนอแนะว่าในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากพฤติกรรมระหว่างกลุ่มคน ซึ่งต้องใช้ในการพิจารณาสัญณะพฤติกรรมความก้าวร้าวทั้งสองประเภทดังกล่าว และเหตุของการเกิดซึ่งต่างกันไปในแต่ละประเภทความก้าวร้าว (Prentice-Dunn and Rogers, 1982 : 512)

การศึกษาถึงการลดเอกลักษณ์ของบุคคลได้รับความสนใจมานานแม้ยังไม่มีทฤษฎีการลดเอกลักษณ์ ในระยะแรกก็ได้มีการตั้งข้อสงสัยแตกต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุดังกล่าว ตั้งแต่การตั้งข้อสงสัยและให้เหตุผลของเลอบอง (LeBon, 1896) ที่ชี้แจงว่า สิ่งแวดล้อมของกลุ่มเป็นสิ่งที่ขัดขวางบุคคลจากความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม หรือขาดความกลัวการได้รับการแก้แค้นจากพฤติกรรมที่เขากระทำไป จนกระทั่งปี 1952 เฟสติงเจอร์และคณะ (Festinger et. al, 1952) ได้เรียกชื่อผลกระทบที่ก่อให้เกิดการขาดการยับยั้งคิดไว้ว่า "การลดเอกลักษณ์ของบุคคล (Deindividuation)" ในปี 1970 ซิมบาร์โดได้เสนอแนวคิดเป็นทฤษฎีในรูปของตัวแปรต้นเหตุภายนอก เป็นเหตุให้ลดการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) และขาดการคำนึงถึงการประเมินของผู้อื่นที่มีต่อตนเองนำไปสู่การลดความอดกลั้นที่จะแสดงพฤติกรรมขาดการยับยั้งคิด (Uninhibited behavior) ได้ ในระหว่างปี 1977, 1980 เป็นช่วงเวลาที ไดเนอร์ (Diener, 1977, 1980) ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง และได้พบข้อค้นพบที่ทำให้เขาเปลี่ยนจุดสนใจจากทฤษฎีของซิมบาร์โดเกี่ยวกับตัวแปรต้นเหตุภายนอกที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ อันเป็นส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดพฤติกรรมขาดการยับยั้งคิด เขาเห็นว่าสภาวะภายในจิตใจต่าง ๆ ควรแสดงให้เห็นได้อย่างมีเหตุผล ต่อมาการศึกษาความก้าวร้าวในหลายรูปแบบ (Prentice-Dunn and Rogers, 1980) และการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมอื่น ๆ (Diener, 1979) ทำให้ได้หลักฐานที่ว่าเป็นเกี่ยวกับสภาวะจิตใจ ซึ่งเป็นสื่อของพฤติกรรมการลดเอกลักษณ์ นักวิจัยมักจะไม่อธิบายว่าการลดเอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดการขาดการยับยั้งคตินั้นแท้จริงบางครั้งอาจจะไม่เกิดสภาวะภายในจิตใจของการลดเอกลักษณ์ก็ได้ ไดเนอร์เห็นว่าการลดกระทำเหล่านั้นเป็นเพียงการก่อให้เกิดสิ่งยั่วยุซึ่งเป็นเหตุของความก้าวร้าวได้ และได้เสนอทฤษฎีใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการนำแนวคิดในทฤษฎีเดิมรวมเข้ากับแนวคิดในทฤษฎีการตระหนักรู้ในตนเองของวิกุลนัคและทฤษฎีการควบคุมตนเองของแบนดูราเข้าไปด้วย จากนั้นได้มีการศึกษาต่อ ๆ มา จนกระทั่งในปี 1982 เพรนทิสตันและโรเจอร์ส (Prentice-Dunn and Rogers, 1982) ได้เสนอทฤษฎีการตระหนักรู้ในตนเองแบบแบ่งแยก (The Differential self-awareness theory) ซึ่งแบ่งแยกการตระหนักรู้ในตนเองออกเป็น 2 ประเภทคือ การ

ตระหนักในตนเองด้านสังคม (Public) และส่วนตัว (Private) และมุ่งสนใจที่จะจำกัด ตัวแปรการลดเอกสักษณ์ที่ศึกษากันในอดีตออกมาในรูปของสิ่งชี้แนะ 2 ประเภท คือสิ่งชี้แนะที่ทำให้เกิดผล (Accountability Cues) คือการใช้สถิติปัญหาพิจารณาผลที่จะเกิดตามมาจาก การกระทำของบุคคล หากพิจารณาได้มากเห็นผลที่จะเกิดตามมาได้อย่างกระจ่าง เรียกว่า High accountability Cues และประเภทที่สองคือสิ่งชี้แนะความสนใจ (Attentional Cues) โดยเขาเห็นว่าการศึกษาก่อน ๆ มาไม่ได้กำหนดเป้าหมายการศึกษาการตระหนักในตนเองให้เด่นชัด ทฤษฎีนี้จึงเป็นการลดความกำกวมของทฤษฎีการลดเอกสักษณ์

จะเห็นว่าการศึกษาในเรื่องการลดเอกสักษณ์ได้รับการพัฒนาแก้ไขตลอดเวลา ผลการศึกษาที่ได้มาได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวคิดในเรื่องนี้ ตลอดจนสามารถจะพัฒนาความคิดไปใช้แก้ปัญหาลูกอื่น เช่น เพรนทิสต์ตันและโรเจอร์สได้เสนอให้พิจารณาลักษณะและสาเหตุของความ ก้าวร้าว 2 ประเภทที่เขาเสนอไว้ และในงานวิจัยของเขาในปี 1980 (Prentice-Dunn and Rogers, 1982, 1980)

ปัญหาในการวิจัย

ตัวแปรในทฤษฎีการลดเอกสักษณ์ของซิมบาร์โด 3 ตัวคือ การอยู่ในกลุ่ม สภาวะนิรนาม และการกระตุ้นจากการกระทำ มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างไร

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือการอยู่ในกลุ่ม สภาวะนิรนามและการ กระตุ้นจากการกระทำ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือระดับความก้าวร้าวโดยกำหนดขึ้นจาก อปกรณณ์ที่ผู้รับการทดลองใช้กระทำต่อผู้ร่วมบทบาท เรียกว่าดัชนีความก้าวร้าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงผลของการอยู่ในกลุ่ม สภาวะนิรนาม และการกระตุ้นจากการกระทำที่มีต่อ ความก้าวร้าว

สัมมติฐานในการวิจัย

1. การอยู่ในกลุ่มมีผลให้พฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าการอยู่ลำพัง (เดี่ยว)
2. สภาวะนิรนาม (การไม่ระบุชื่อ) มีผลให้พฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าสภาวะปรากฏนาม
3. การกระตุ้นจากการกระทำมีผลให้พฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าการไม่กระตุ้น

คำจำกัดความในการวิจัย

1. ดัชนีความก้าวร้าว หมายถึง สิ่งบ่งชี้ระดับการแสดงความก้าวร้าวของผู้รับการทดลอง ได้แก่ อุปกรณ์สำหรับใช้กระทำต่อผู้ร่วมบทบาท และลักษณะและ เวลาการกระทำ โดยกำหนดไว้เป็นค่าคงที่
2. ความก้าวร้าว หมายถึง ระดับการแสดงการทำร้ายผู้ร่วมบทบาท โดยดูจากดัชนีความก้าวร้าว
3. การอยู่ในกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในเวลานั้นบุคคลไม่ได้อยู่ลำพังคนเดียว
4. สภาวะนิรนาม หมายถึง สภาวะการที่บุคคลขาดการบ่งบอกชื่อ หรือที่อยู่ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับตน ทำให้ไม่ทราบว่าตนเป็นใคร มาจากไหน
5. การกระตุ้นจากการกระทำ หมายถึง การกระทำหรือสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ความรู้สึกและอารมณ์ ให้เกิดการตื่นตัวหรือความพร้อมในการแสดงพฤติกรรมมากขึ้นกว่าปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) จากโรงเรียน 5 แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนมักกะสันพิทยา โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และโรงเรียนสาริตถมหาวิททยา สยามคำแหง จำนวน 80 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

เป็นการนำเสนอมโนทัศน์ใหม่ ๆ ทางจิตวิทยาสังคม ตลอดจนเป็นการศึกษาเปิดทาง เพื่อให้เกิดการศึกษาในเรื่องการลดเอกสิทธิ์ให้มากขึ้นในวัฒนธรรมไทยของเรา ทำให้ผู้สนใจ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง กับปัญหาของเยาวชนได้เข้าใจพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้นอีกทางหนึ่ง และเกิดการ หาท่างแก้ไขได้ถูกต้องกับเหตุ และอาจสามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการมีส่วนร่วม ตัวของเยาวชน เช่นในลานสเก็ต ดิสโก้คลับ หรือโรงบิลเลียด ที่มีมากขึ้นมากในปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย